

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
YAYINLARI
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY

OLBA

XXX

(Ayrıbasım / Offprint)

KAAM YAYINLARI

OLBA

XXX

© 2022 Mersin Üniversitesi/Türkiye

ISSN 1301 7667

Yayıncı Sertifika No: 51520

OLBA dergisi;

ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST

ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir. Makalelerdeki görüş, düşünce ve bilimsel değerlendirmelerin yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

The articles are evaluated by referees. The legal responsibility of the ideas, opinions and scientific evaluations are carried by the author.

OLBA dergisi, Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.

Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.

Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of the Mersin University

(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the Mersin University

(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.

Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:

Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül

Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri

Other Correspondance Addresses

Tel: +90 324 361 00 01 • 14730 / 14734

Fax: +90 324 361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

Baskı / Printed by

Ulusoy Ofset Matbaacılık Reklamcılık İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Turhan Cemal Beriker Bulvarı No.210 Seyhan / ADANA

Tel: +90 322 432 22 32 Fax: +90 322 431 69 94 • Sertifika No: 51520

Grafik / Graphic

Digilife Dijital Basım Yay. Tan. ve Org. Hiz. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Güvenevler Mah. 1937 Sk. No.33 Yenişehir / MERSİN

Tel: +90 324 231 14 16 • www.digilifemersin.com

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM) YAYINLARI-XXX
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY (KAAM)-XXX

Editörler

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

OLBA Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL (Mersin Üniversitesi)
Prof. Dr. Marion MEYER (Viyana Üniversitesi)
Prof. Dr. Susan ROTROFF (Washington Üniversitesi)
Prof. Dr. Kutalmış GÖRKAY (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. İ. Hakan MERT (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Eda AKYÜREK-ŞAHİN (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Yelda OLCA Y-UC KAN (Anadolu Üniversitesi)

MERSİN

2022

İçindekiler / Contents

Abdulkadir Özdemir – Abdulvahap Onur Bamyacı Murat Höyük Early Bronze Age Metal Figurine (<i>Murat Höyük Erken Tunç Çağı Metal Heykelciği</i>)	1
Fatma Şahin – Erkan Alkaç Tepebağ Höyük'ten (Ovalık Kilikia) MÖ 7. ve 6. yüzyıl Batı Anadolu Seramikleri (<i>The 7th and 6th Century BCE Western Anatolian Pottery from Tepebağ Höyük -Cilicia Pedias-</i>).....	21
Bülent Kızılduman – Seren S. Öğmen Taşlıca-Mersincik. A Multicultural Meeting Point (<i>Çok Kültürlü Yapının Buluşma Noktasında Taşlıca-Mersincik</i>)	45
Elif Özer – Ahmet Türkan – Zerrin Erdinç Aizanoi Kuzey Nekropolis'ten Bir Terrakotta Mask (<i>A Terracotta Mask From the North Necropolis of Aizanoi</i>)	83
Asil Yaman Amos Arkeolojik Yüze Araştırmalarında Ele Geçen Seramikler (<i>The Pottery from the Archaeological Surveys at Amos</i>)	113
Dragoş Măndescu Rhodian Amphora Stamps at the Foot of the Carpathians. New Evidences from the Dacian Settlement at Cetățeni (<i>Karpatların Eteklerinde Rhodos Amphora Mühürleri. Dacia Bölgesindeki Cetățeni'den Yeni Buluntular</i>)	129
Asena Kızırlıslanoğlu Elaiussa Sebaste Amphoraları Işığında Geç Antik Dönemde Karadeniz Bölgesi ve Kilikia İlişkileri (<i>The Relation of the Black Sea Region with Cilicia in Late Antique Period in the Light of the Elaiussa Sebaste Amphorae</i>)	159

Zeliha Gider-Büyüközer Knidos'tan Sıra Dışı Profil ve Bezeme Şemasına Sahip İki Taç Bloğu (<i>Two Crown Blocks with Extraordinary Profile and Ornamental Schemes from Knidos</i>)	181
Aytekin Büyüközer – Ertekin M. Doksanaltı – İbrahim Karaoğlan Knidos'un Doğu Nekropolisinden Bir Mezar: Saranda Tümülüsü ve Buluntuları (<i>A Tomb from the Eastern Necropolis of Knidos: Tumulus of Saranda and its Findings</i>)	217
Mevlüt Eliüşük – Mehmet Tekocak – Yaşar Ünlü Korykos'tan Üç Kaya Mezarı ve Buluntuları Üzerine Bir Değerlendirme (<i>An Evaluation on Three Rock-Cut Tombs and their Findings from Korykos</i>)	253
Betül Gürel Phaselis Antik Kenti Ostotheekleri (<i>Ostotheks of Phaselis</i>)	289
İlkay Göçmen The Oldest Stone Bridge of Anatolia: The Tarsus Bridge (<i>Anadolu'nun En Eski Taş Köprüsü: Tarsus Köprüsü</i>)	307
Nihal Tünen-Önen – Aykan Akçay Re-Evaluation of Three Milestones from Lycia with Digital Epigraphy Studies (<i>Lykia'dan Üç Miltaşının Dijital Epigrafi Çalışmalarıyla Yeniden Değerlendirilmesi</i>)	327
Ertan Yıldız – Fatih Onur Likya ve Karia Arasında Sınır Bölgesi Olarak Oktapolis (<i>Octapolis as the Border Region between Lycia and Caria</i>)	347
Hüseyin Uzunoglu Akmonia'dan Bir Phratra Üyesine Ait Yeni Bir Mezar Yazıtı (<i>A Newly Discovered Funerary Inscription from Akmonia Recording a Member of a Phratry</i>)	363
Güray Ünver New Dedicatory Inscriptions from Knidos (<i>Knidos'tan Yeni Adak Yazıtları</i>)	373
Emine Bilgiç-Kavak – Bilge Yılmaz-Kolancı Attouda Kentinden Yeni Bir Agonistik Yazıt (<i>A New Agonistic Inscription from Attouda</i>)	395

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Amaç

Olba süreli yayını; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Arkeolojik çalışmalarda sadece belli bir alan veya bölge ile sınırlı kalmaksızın 'Eski Çağ Bilimleri'ni birbirinden ayırmadan ve bir bütün olarak benimseyerek bilim dünyasına değerli çalışmaları sunmayı amaçlamaktadır.

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayı sonunda gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ile Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a- Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
b- Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
c-Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
d-Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a) Metin içinde her cümlemin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b) Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.

c) Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).

d) Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).

3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inchriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar ve makaleler için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece "fig." kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).

5. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
6. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
7. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
8. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
9. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
10. Figürlerde çözünürlük en az 300 dpi; format ise tif veya jpeg olmalıdır. Bunlar word'a gömülü olmaksızın bağımsız resimler olarak gönderilmelidir.
11. Dizilim (layout): Figürler ayrıca mail ekinde bir defada gelecek şekilde yani düşük çözünürlükte pdf olarak kaydedilerek dizilimi (layout) yapılmış şekilde yollanmalıdır.
12. Metin, figürler ve figürlerin dizilimi (layout); ayrıca makale içinde kullanılan özel fontlar 'zip'lenerek, We Transfer türünde bir program ile bilgisayar ortamında gönderilmelidir; çıktı olarak gönderilmesine gerek yoktur. İstendiği takdirde hepsi Dergi Park'a yüklenebilir.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is the end of November each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
 - b. The text should be written in 10 puntos ; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
 - c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continuous numbering.
 - d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choices (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a) One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b) The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c) The indication fig.:
 - *It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);
 - *If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

- d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).
3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books and articles):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation ‘fig.’ should be used in continous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviaton should not be used).
5. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
6. A list of figures should take part at the end of the article.

7. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
8. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
9. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
10. Layout: The figures of the layout, having lesser dpi, should be sent in pdf format.
11. Figures should be at least 300 dpi; tif or jpeg format are required.
12. The article, figures and their layout as well as special fonts should be sent by e-mail (We Transfer).

KNIDOS'TAN SIRA DIŞI PROFİL VE BEZEME ŞEMASINA SAHİP İKİ TAÇ BLOĞU

Zeliha GİDER-BÜYÜKÖZER *

ABSTRACT

Two Crown Blocks with Extraordinary Profile and Ornamental Schemes from Knidos

In Knidos, one of the most important production and trade centers of the Ancient Period, two spolia blocks used as threshold at the entrance of the building called "Church D" were unearthed. The first block, which is the corner block, has architectural decoration on three sides and the other block on both short sides. The profile scheme and architectural decoration consists of astragal carved with bead and reel at the bottom, double ovolo carved with egg and dart in the middle and a vertical type cavetto profile carved with a lotus and palmette pattern at the top. The shape and profile scheme of the blocks show that they were originally used as crown. In this study, these two blocks are defined, the profile scheme is examined, and the architectural decorations are tried to be dated according to their stylistic features. The corner block, with a lower length of 251 cm, allows us to determine the length of at least one facade of the podium to which the crown blocks belong. As a result of comparisons made with similar examples, the type of building with podium to which the crown blocks may belong is also examined.

The most unusual application of crown blocks is the profile scheme. This scheme consisting of a double ovolo carved with egg and dart is more common on the Asiatic-ionic type anta capitals from the 6th century BC. This combination is not yet known in Hellenistic buildings in Anatolia. For this reason, Knidos crown blocks are one of the latest examples of double ovolo carved with egg and dart. The cavetto was a crowning moulding over ovolo on Asiatic-ionic type anta capitals since the 6th century BC and on the architraves, epicanitis, altars, the orthostate blocks and monumental bases since the 5th century BC. However, none of these examples have a lotus and palmette pattern carved on the cavetto. For these reasons, Knidos crown blocks are described as unique examples.

Keywords: Knidos, Podium, Crown, Ovolo, Ionic cymatium, Anthemion, Lotus, Palmette.

* Doç. Dr. Zeliha GİDER-BÜYÜKÖZER, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Konya-TR. E-posta: zgider@gmail.com. Orcid No: 0000-0003-4608-6471

ÖZ

Antik Dönem'in en önemli üretim ve ticaret merkezlerinden biri olan Knidos'ta yapılan çalışmalarda, D Kilisesi olarak adlandırılan yapının girişinde eşik taşı olarak kullanılmış iki devşirme blok açığa çıkmıştır. Bloklardan birisinin üç cephesinde, diğerinin her iki kısa kenarında alta inci-makara bezeli astragal, devamında ion kymationu işlenmiş iki sıra ovolo profili ve en üstte ise anthemion bezeli kavetto profili vardır. Blokların biçimi ve profil şeması, bunların orijinalinde duvar tacı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu çalışmada, sözü edilen iki taş bloğu ele alınarak, blokların profil şeması irdelenmiş ve bezemeler stilistik karşılaştırmalarla tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Alt uzunluğu 251 cm olan köşe bloğundan hareketle en azından bir cephesinin uzunluğu belirlenebilen yapının podyumlu bir yapı olabileceği düşünülmüş ve benzer örneklerle yapılan karşılaştırmalar sonucu blokların ait olabileceği yapı tipi de irdelenmiştir.

Taş bloklarındaki en sıra dışı uygulama, profil ve bezeme şemasıdır. Üst üste iki sıra ion kymationundan oluşan bezeme şeması, MÖ 6. yüzyıldan itibaren daha çok Küçük Asya-ion tipi anta başlıklarında karşımıza çıkmaktadır. Anadolu'da, Hellenistik Dönem'den henüz örneği bilinmeyen bu kombinasyonun en geç temsilcilerinden biri de Knidos taş bloklardır. Ovolo profilini taçlandıran kavetto ise MÖ 6. yüzyılda Küçük Asya-ion tipi anta başlıklarında, MÖ 5. yüzyıldan itibaren altar, orthostat ve heykel kaidelerinin taş kısmında görülmektedir. Ancak bu örneklerin hiç birinde anthemion bezemesine yer verilmemiştir. Knidos taş bloklarında görülen, iki sıra ovolo ile kavettodan oluşan profil şemasının yanı sıra, kavettoya lotus-palmet bezemesinin işlendiği taş profili de MÖ 3. yüzyıl sonu-2. yüzyıl başına kadar bilinmemektedir. Tüm bu ilkler, Knidos taş bloklarını hem profil hem de bezeme şeması bakımından şimdilik tek örnek olarak nitelendirmemize olanak tanımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Knidos, Podyum, Taş bloğu, Ovolo, Ion kymationu, Anthemion, Lotus, Palmet.

Giriş

Knidos antik kentinde yapılan kazı çalışmalarında¹, Askeri Liman'ın kuzeydoğusunda, Liman Caddesi'nin güneyindeki alanda, kentteki farklı yapılardan taşınan mimari blokların tekrar kullanılmasıyla inşa edilmiş bir kilise açığa çıkmıştır (fig. 1). "D Kilisesi" olarak adlandırılan bu yapıdaki ilk kazı çalışmaları 1969-72 yılları arasında, I. C. Love başkanlığındaki² bir ekip tarafından yapılmış olup, söz konusu çalışmalarda kilisenin apsis bölümü tümüyle, naosu, narteksi ve yan nefleri ise kısmen kazılmıştır. 2014 yılı kazı sezonunda E. M. Doksanaltı başkanlığındaki ekip, D Kilisesi'nin kazısını tamamlayarak, önceki çalışmalarda dağınık halde bırakılan mimari blokların tasnifini yapmıştır³.

Kilise'de yapılan kazı çalışmalarında naosun kuzeybatısındaki giriş kısmında,

1 Bu çalışma, 30.09.2013 tarih ve 2013/5387 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 20.06.2014 tarih ve 120642 sayılı yazıları ile başkanlığını Prof. Dr. Ertekin M. Doksanaltı'nın yürüttüğü Knidos Kazı ve Araştırmalarının bir bölümü olarak gerçekleştirilmiştir. Destek ve katkılarından dolayı kazı başkanı sayın Prof. Dr. Ertekin M. Doksanaltı başta olmak üzere kazı ekibine teşekkür ederim.

2 Love 1972, 401, fig. 11-12; Love 1973a, 99; Love 1973b, 418-419; Love 1978, 1129; Bruns-Özgan 2002, 55-57; Doksanaltı v.d. 2018, 41-43.

3 Doksanaltı v.d. 2016, 58-68, fig. 2-12.

devşirme malzeme olarak kullanılan büyük boyutlu iki mermer blok açığa çıkmıştır. Bu çalışmada, sözü edilen iki mimari blok ele alınarak, blokların profil şeması irdelenecek ve bezemeler stilistik karşılaştırmalarla tarihlendirilmeye çalışılacaktır. Ayrıca blokların ait olabileceği yapı tipi de sorgulanacaktır.

Blokların Buluntu Durumu ve Tanımı

D Kilisesi, Askeri Liman'ın kuzeydoğusunda, Liman Caddesi'nin hemen batısında yer almakta olup, olasılıkla daha eski bir yapının temelleri üzerine güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda inşa edilmiştir. 36 m uzunluğunda, 16 m genişliğindeki yapı üç nefli, bazilikal planlıdır. Naosun kuzeybatısında yer alan ana girişe, sekiz basamaklı bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Giriş kısmındaki izlerden, burada iki kanatlı ahşap kapının yer aldığı anlaşılmaktadır.

Naosun girişinde, ince grenli beyaz mermerden kesilen iki blok yan yana ters yerleştirilerek, eşik taşı olarak kullanılmıştır (fig. 2). 2021 yılında bu bloklar kiliseden alınarak, Dionysos Tapınak Terası'nda sergilenmeye başlanmıştır (fig. 3).

1 Numaralı Taç Bloğu: 1 numaralı köşe bloğunun profiller hariç alt uzunluğu 251 cm, genişliği 71 cm, yüksekliği 22,6 cm'dir. Bloğun üç cephesine bezeme işlenmiş olup, bezemelerin büyük bir kısmı naos zemin döşeme bloklarının yerleştirilebilmesi için kırılmıştır (fig. 4). Bu nedenle, uzun yüzlerinden birinde sadece alt sıradaki inci-makara dizisi yer yer görülebilmekte, diğer uzun yüzünde ise anathyrosis yer almaktadır. Bloğun dar yüzlerinden birinde, yaklaşık 26 cm'lik bölümde inci-makara, iki sıra ion kymationu sağlam, lotus-palmet örgesinin üst kısımları kırıktır. 26 cm'den sonra ise inci-makara dizisi ile alt sıradaki ion kymationunda, yumurta ve mızrakların uç kısımları korunmuştur. Bloğun diğer dar yüzünde, başlangıçta yer alan inci-makara dizisi kısmen korunmuş olmasına karşın, alt sıradaki ion kymationunda sadece yumurta ve mızrak uçlarının başlangıçları mevcuttur. Alt yüzeye anathyrosis işlenmiştir ancak sonraki kullanımda anathyrosis izi kısmen kaybolmuştur. Altta, bloğun orijinalinde iç cepheye gelen anathyrosisli uzun yüzünün her iki kenarında kapı mili için açılmış yuvalar, yaklaşık ortasına gelen alanda ise kapının açılıp kapanması esnasında zemine sürtünmesiyle oluşmuş iz vardır.

Bloğun üst yüzeyinde yer yer plakalar halinde kopmalar olmasına karşın, genel olarak iyi durumda korunmuştur. Üst yüzeyde belirgin anathyrosis yerine murç izleri görülmektedir. Bloğun yaklaşık ortasına yakın bir alanda 63 x 38 cm ölçülerindeki bir bölüm zeminden 7 cm daha yüksek bırakılmıştır. Etrafında yer alan izlerden, bu bölümün sonraki bir evrede küçültülmeye ya da koparılmaya çalışıldığı izlenimi oluşmaktadır. Bloğun bezemeli üç cephesinin devamında, üst yüzeyde, yaklaşık 27,5 cm genişliğinde, farklı uzunluklarda blokların yerleştirildiğine dair izler takip edilebilmektedir.

2 Numaralı Taç Bloğu: Naosun girişinde, 1 numaralı bloğun batısına ters yerleştirilerek, eşik taşı olarak kullanılmıştır. Alt uzunluğu 251 cm, alt genişliği 75 cm, üst genişliği 73,5 cm, yüksekliği ise 22,6 cm'dir. Bloğun her iki kısa kenarındaki taç profili, altta inci-makara dizisi işlenmiş astragal ile başlamakta, devamında ion

kymationu bezeli üst üste iki sıra ovolo yer almakta ve blok en üstte, lotus-palmet örgesi işlenmiş kavetto ile sonlanmaktadır (fig. 5). Bloğun dar yüzlerinden birinde yer alan bezemeler iyi durumda korunmuş iken, diğer cephede tahribat daha fazla olduğundan, inci-makara dizisi kısmen, devamındaki iki sıra ion kymationu büyük oranda korunmuş, yaklaşık yarısında ise lotus-palmet örgesinin sadece alt kısmı görülebilmektedir (fig. 6).

Bloğun uzun yan yüzlerinden birine anathyrosis işlenmiş, diğer uzun yan yüzü olasılıkla sonraki kullanım esnasında yerleştirildiği alana uyum sağlaması için kesilmiştir. Bu nedenle yüzeyin tamamında külünk izleri vardır. Alt yüzeyde, özellikle orta kısımlarda anathyrosis'in kaybolması, bloğun eşik taşı olarak yoğun kullanımına işaret etmektedir. 2 numaralı bloğun alt yüzeyinde, 13 cm genişliğindeki bir bölüm 4 cm derinliğinde boydan boya kesilmiş ve her iki kenarına kapı mili yuvaları açılmıştır. Ortada ise iki kanatlı kapının zemindeki kilit mekanizmasının oturduğu yuva vardır. Bloğun anathyrosis işlenen uzun yüzünün her iki kenarında yer alan alt kanırtma yuvaları, orijinal evreye ait olmalıdır.

Bloğun üst yüzeyinde belirgin anathyrosis yerine yer yer murç ve külünk izleri görülmektedir. Mermerin yapısından dolayı üst yüzeyde ince plakalar halinde kayıplar yaşanmıştır. Üstte, 134,5 cm uzunluğundaki bir alan, zeminden 10 cm daha yüksek işlenmiştir. Sözü edilen bu bölüm bloğu tam ortalamamakta, bir taraftan 84,5 cm, diğer taraftan ise 40 cm mesafe kalmaktadır. Bezemelerin en iyi korunduğu dar cephenin devamındaki üst yüzeyde fazla belirgin olmasa da anathyrosis izi seçilebilmekte iken, diğer dar cephenin devamında bloğun üst yüzeyinde 40 cm genişliğindeki bir bölüm, yaklaşık 4 cm derinliğinde tıraşlanmıştır. Bu değişikliklerin, bloğun kilisede kullanımı sırasında yapıldığı düşünülmektedir.

Taç bloklarının malzemesi, biçimi ve ölçüleri dikkate alındığında, bunların aynı yapıya ait oldukları anlaşılmaktadır. 2 numaralı bloğun görünen uzun yan yüzündeki anathyrosis, bu bloğun devamına en az bir blok daha geleceğinin işaretidir. 1 numaralı bloğun üç cephesine, 2 numaralı bloğun her iki kısa kenarına işlenen profil ve bezemeler ise söz konusu blokların orijinalinde duvar tacı olarak kullanıldıklarının göstergesidir.

Bezemelerin Tanımı

Taç bloklarına işlenen bezemelerden inci-makara dizisinde inciler oval formlu, makaralar ise uç kısımlara doğru sivrilen, ince baklava dilimi biçimlidir (fig. 7). İnciler ile makaralar arasındaki bağlantı mesafesi daralmış olup, bu bağlantılar ip görünümünden ziyade kalın bırakılmış yüzey kertiği şeklindedir. İnci-makara dizisinin devamına, üst üste iki sıra ion kymationu işlenmiştir (fig. 7). 5,8 cm yüksekliğindeki yumurta dizilerinden üstteki alttakinin hafifçe önüne doğru çıkıntı yapmaktadır. İnci-makara dizisi ile devamındaki ion kymationu arasında eksen simetrisi uygulanmıştır. Yumurtalar ile yumurtalar arasında yer alan eşkenar dörtgen şeklindeki bezeklerin (mızrak ucu) orta aksı, makaraların ortasına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Bu nedenle her bir yumurta iki inci ve iki makara ölçüsüne karşılık gelir. Üst sıradaki ion

kymationunda, yumurtaların merkez aksı alt sıradaki mızrak uçlarının aksına denk gelmektedir. Yumurtalar üçgen bir forma sahip olup, uca doğru sivrilmiştir. Her iki blokta da yumurtaların kabartma yüksekliği fazla değildir. Dar ve sığ bir kanalla yumurtalardan ayrılan çanakların iç ve dış yüzeyi gösterilerek, çanaklara üç boyutlu görünüm kazandırılmıştır (fig. 8-9). Yumurtalar arasında yer alan eşkenar dörtgen şeklindeki mızrak uçlarının üst yarısı çanaktan yüzeysel bir kanal ile ayrılmış olmasına karşın, bu bölümün çanakla organik bağı devam etmekte ve en geniş yerinde çanakla bağlantısı kesilerek, uca doğru tekrar daralmaktadır.

Ion kymationlarının devamında yer alan kavetto profiline işlenen anthemion bezemesinde, lotus çiçeği-kapalı palmet-lotus çiçeği-açık palmet şeklinde ardışık olarak yan yana gelen dördümlü şema uygulanmıştır (fig. 10-11). Motifler seyrek dizime sahip olduğundan, aralarında fazlaca boşluk oluşmuştur.

Yarı tomurcuk izlenimi veren lotus çiçeği, çanak yaprağından çıkan ikişer taç yaprağına ve ortada eksen yaprağına sahiptir. Hem çanak yaprakları hem de taç yaprakları geniş ve dolgun yüzeyseldir. Ters yüzlerinden işlendikleri için plastik görünüm almışlardır. Ortada yer alan eksen yaprağının alt kısmı ince işlenmiş olup, yüzeysel iki kanal ile sınırlandırılmıştır. Eksen yaprağı, ilk taç yaprağının bitiminden itibaren genişleyerek, üst yarısında eşkenar dörtgen şeklinde sonlanmaktadır. Çanak yapraklarının alt kısmına, çiçek sapı ve çanak bağı işlenmemiştir.

Lotus çiçeğinin çanak yapraklarından çıkan kıvrık dal bağı bezeği, kavetto profilinin alt sınırından itibaren genişçe bir yay çizerek her iki yana doğru uzanmakta ve palmetlerin kaş-kemer göbeklerini yanlardan sınırlandırarak, dışa dönük açık sarmalla son bulmaktadır. Açık palmet motifi, kaş-kemer biçimli göbekten çıkan dörderli taç yaprağı ile ortadaki eksen yaprağından oluşmaktadır (fig. 10). Göbekten ince çıkan taç yaprakları yukarıya doğru genişlemekte ve uç kısımlarında en geniş noktasına ulaşarak, yuvarlatılmış şekilde son bulmaktadır. Yelpaze şeklinde yanlara açılan taç yaprakları ters yüzlerinden işlendikleri için orta kısımlarında kabartma yüksekliği artmakta, böylece dışa dönük, dolgun, küt ve diri görünümüyle dikkat çekmektedirler. Merkezden çıkan eksen yaprağı yukarıya doğru çıktıkça genişleyen, üstte hafif incelerek sonlanan dolgun bir yapıya sahiptir. Açık palmetlerin eksen yaprakları, lotus çiçeklerinin eksen yapraklarından biraz daha yüksek işlenmiştir.

Kapalı palmet motifleri, kaş-kemer biçimli göbekten çıkan dörderli taç yaprağına sahiptir. Merkezde yer alması gereken eksen yaprağı işlenmemiştir (fig. 11). Sarmalların üst sınırından itibaren yanlara doğru açılarak devam eden taç yaprakları aralıklı olarak yerleştirilmiştir. İnce başlayan yapraklar giderek kalınlaşmakta ve uç noktada tekrar incelerek, sivri uçlarla son bulmaktadır. Taç yaprakları ters yüzlerinden işlendikleri için orta kısımlarında kabartma yüksekliği artmakta, böylece yapraklar dışa dönük, dolgun bir görünüm almaktadırlar.

Köşe bloğunun profillerinin büyük bir kısmı naosun zemin döşeme blokları yerleştirilirken kırıldığından, köşelerde ve doğu taraftaki uzun yüzünde yer yer inci-makara dizisi takip edilebilmektedir. Bu nedenle, bloğun köşelerinde bezeme geçişlerinin ne şekilde düzenlendiği net olarak görülmesi de bezemelerin korunan

alt uçlarından hareketle tespit edilebilmektedir. 1 numaralı bloğun korunan kısmında alt sırada köşe dönüşünün yarım yumurta ile verildiği, devamındaki tam yumurtadan anlaşılmaktadır⁴. Lotus-palmet bezemesinde ise köşelere yarım lotus çiçeği yerleştirilmiş olmalıdır. Böylece, 251 cm uzunluğundaki köşe bloğunun cephesine 10 adet açık palmet, 10 adet kapalı palmet, 19 adet tam, 2 yarım olmak üzere toplam 20 adet de lotus çiçeği işlenmiştir (fig. 12).

Profil ve Bezeme Şeması

Çift Sıra Ovolò

Knidos taç bloklarındaki en sıra dışı uygulama, profil ve bezeme şemasıdır. Astragal ile başlayan profil şemasının devamında üst üste iki sıra ovolo yer almakta ve blok üstte dikey kavetto profili ile sonlanmaktadır.

İon mimarisinde çok yaygın olmayan üst üste ovolo profilinin kullanımı, MÖ 6. yüzyılda Didyma'da ortaya çıkan Küçük Asya-ion tipi anta başlıklarında görülmektedir. Altta astragal ile başlayan bu başlıklar üst üste üç sıra ovolodan oluşur ve kavetto ile taçlandırılır⁵. Anta başlıklarının çoğunluğunda⁶, en alttaki inci makara dizisinden sonra gelen ilk ovolo profiline yumurta sırası, ortadaki profile ters lotus-palmet, en üst profile ise yine yumurta sırası işlenir⁷. MÖ 6. yüzyıl sonu-5. yüzyıl başından itibaren Küçük Asya-ion tipi anta başlıklarında en alttaki ovolo profilinin zaman zaman kyma reversaya dönüştüğü ve bu profile Lesbos kymationu işlendiği tespit edilmiştir⁸. Anadolu'da Geç Klasik Dönem yapılarında yaygınlaşan bu tip, MÖ

-
- 4 Bu durum Nereidler Anıtı'nın podyum tacında da görülebilmektedir. Podyumun köşe dönüşlerinde dolgu bezeği olarak kullanılan köşe palmetinden sonra, her iki cephede de bezeme, yarısı palmet ile örtülen tam yumurtalar ile başlamaktadır (Krischen 1923, lev. 9). Ksanthos kazı deposunda bulunan, üst üste üç sıra ion kymationunun işlendiği bloğun köşe dönüşünde, ters işlenen kapalı palmet motifinin bir kısmı görülmektedir. Benzer kompozisyon Knidos taç bloğunun köşe dönüşlerinde de uygulanmış olmalıdır.
- 5 Küçük Asya-ion tipi anta başlıkları için bk. Shoe 1936, 19-20, lev. X-XI; Brockmann 1968, 63-70; Hahland 1964, 142-202.
- 6 Didyma ve Samos'ta bulunan başlıkların bir kısmı sadece profilden oluşmaktadır ancak bu örneklerde bezemelerin boya ile yapılmış olabileceği düşünülmektedir (Shoe 1936, 19-20; Hahland 1964, 146-162, 170-175, fig. 1-17, 27-30). Bu tip başlıklar Abdera'da da bulunmuştur (Skarlatidou 2006, 117-129, fig. 1-6).
- 7 Az sayıda olsa da her üç sraya yumurta dizisi işlenen örnekler de vardır. Bu örneklerden biri Samos'ta bulunan ve MÖ 5. yüzyıl ortalarına tarihlenen pişmiş toprak anta başlığı kaplaması (Tölle-Kastenbein 1974, 75-76, fig. 118-119, Z 66), diğeri Ksanthos'ta bulunan, Geç 5. yüzyıla tarihlenen bir anta başlığıdır (Smith 1900, 64, no. 963; Shoe 1936, lev. X.8). Bu profil ve bezeme şeması anta başlıkları haricinde MÖ 390-380 civarına tarihlenen Nereidler Anıtı'nın hyperthyronu ile Ksanthos kazı deposunda korunan bir mermer bloğun yüzeyinde de görülmektedir. Ksanthos kazı deposundaki blok en altta inci-makara dizisiyle başlamakta olup, devamında aynı yüksekliğe sahip üç sıra yumurta dizisi vardır. Nereidler hyperthyronundan farklı olarak bu bloktaki yumurtalar ve mızrak uçları aynı düşey aksa yerleştirilmiştir. Alt sıradaki yumurta dizisinin köşe dönüşünde bir kısmı görülen ters işlenmiş kapalı palmet motifi Nereidler Anıtı ile aynı olduğundan, söz konusu bloğun Ksanthos'taki bir yapının hyperthyronu olabileceğini söyleyebiliriz. Yumurtaların stili, bloğun Nereidler Anıtı ile çağdaş bir yapıya ait olabileceğini göstermektedir.
- 8 Kos'ta bulunan ve MÖ Geç 6.-Erken 5. yüzyıla tarihlendirilen anta başlığı (Shoe 1950, 341-342, 347, fig. 5.9, lev. 109.2), Delos'tan MÖ 5. yüzyılın 2. yarısına tarihlendirilen anta başlığı (Gruben 1997, 374, fig. 56d) ile Milas'ta bulunan ve MÖ 5. yüzyıl sonu-4. yüzyıl başlarına tarihlendirilen anta başlığı (Baran

3. yüzyılda, ortadaki ovolo profilinin kavettoya dönüşmesine kadar devam etmiştir. MÖ 6. yüzyılda kavetto ile taçlandırılan bu başlıklar, MÖ 4. yüzyıldan itibaren düz bir faskia ile sonlandırılmaya başlanmış, bazı örneklerde ise bu faskianın bitimine küçük bir ovolo eklenmiştir⁹.

Knidos taç bloklarında görülen çift sıra ovolo, yukarıda tanımlanan Küçük Asya-ion tipi anta başlıklarında görülen üçlü ovolo kombinasyonunun etkisiyle MÖ 6. yüzyılın 2. yarısından itibaren geniş bir coğrafyada çalışılmıştır. Samos'ta bulunan ve MÖ 540 civarına tarihlenen bir altar modeli, üst üste iki sıra ion kymationunun işlendiği en erken örnek olarak kabul edilmektedir¹⁰. U formulu yumurtaların yer aldığı parçada, her iki sıradaki yumurtalar arasında simetri yoktur.

MÖ 520 civarına tarihlenen Paros B Tapınağı'nın kapısında, lentonun devamındaki hyperthyronun her iki yanında yer alan konsolların yüzeyinde korunmuş olan izlerden hareketle, en altta Lesbos kymationu ile başlayan profil şemasının devamında iki sıra yumurta dizisinin yer aldığı tespit edilmiştir¹¹. MÖ 500-490 yıllarına tarihlendirilen Paros'taki büyük altara ait anta blokları¹², altta inci-makara dizisi ile devamındaki iki sıra ion kymationundan oluşmaktadır. MÖ 5. yüzyıl başlarına tarihlendirilen Ksanthos'tan bir köşe bloğuna inci-makara dizisi ile iki sıra yumurta dizisi işlenmiş, blok yüksekçe bir dikey faskia ile tamamlanmıştır¹³. MÖ 421-405 yıllarına tarihlenen Atina Erechtheionu Karyatidli salonun anta başlıkları¹⁴ altta inci-makara dizisi, iki sıra yumurta dizisi ve en üstte Lesbos kymationuna sahiptir. Çift sıra yumurta dizisinin yer aldığı bir diğer örnek ise MÖ 390-380 civarına tarihlenen Nereidler Anıtı'dır¹⁵. Podyum tacını oluşturan bloklar, en altta inci-makara dizisi ile devamındaki iki sıra ion kymationundan oluşmakta, üstte ise dikey işlenen yüksekçe düz bir faskia ile son bulmaktadır¹⁶. Kos'ta bulunan, MÖ 4. yüzyıla ait bir anta başlığı parçasında¹⁷ iki sıra yumurta dizisi görülmektedir. Üst profili kırık olan başlık tamamlandığında, Küçük Asya-ion tipi anta başlıklarında görülen üçlü ovolo kombinasyonunun kullanılmış olma olasılığı yüksektir. Sözü edilen bu yapıların tamamında, üst sıradaki yumurtaların merkez aksı alt sıradaki mızrak uçlarının aksına denk gelecek şekilde simetrik işlenmiştir.

Delos'ta bulunan bir anta başlığı, profil şeması bakımından Küçük Asya-ion tipi

2010, 67-70, lev. 60-61), alt profilin kyma reversaya dönüştüğü örneklerin erken tarihlerden itibaren Anadolu ve yakın çevresinde kullanıldığını göstermektedir.

9 Shoe 1936, 20. Labraunda'daki yapılardan Andron B'nin anta başlığı kavetto ve yüksekçe bir faskia ile taçlandırılmış iken, Zeus Tapınağı, Güney Propylon ve Doğu Propylon'un başlıklarında sadece düz faskia kullanılmıştır (Hellström – Blid 2021, 111-114, fig. 8.7). Priene Athena Tapınağı'nın anta başlıkları ise küçük bir ovolo ile taçlandırılmış dikey faskia ile son bulmaktadır (Rumscheid 1994, lev. 152.2).

10 Buschor 1957, fig. 3.

11 Gruben 1982, 174-175, fig. 18a-d.

12 Gruben 1982, 184-190, fig. 25-30.

13 Smith 1900, 63, no. 961; Shoe 1936, lev. X.5.

14 Paton – Stevens 1927, lev. 36.1-5.

15 Coupel – Demargne 1969, 28, 70, lev. 12.4, 24.3, 25.2-3, 26.1-2, 53.1-3; Krischen 1923, lev. 8-14; Fedak 1990, fig. 60.

16 Krischen 1923, lev. 8-14; Shoe 1936, lev. X.7.

17 Shoe 1950, 341, 347, 354, fig. 4.2, lev. 108.3.

anta başlıklarının tekrarı niteliğindedir¹⁸. Altta profil dizisinin Lesbos kymationundan oluştuğu erken örneklerden biri olan bu anta başlığında üst üste iki sıra ovolo profili yer almaktadır. Lesbos kymationunun devamındaki ilk ovolo profiline yumurta dizisi, yumurtaların her birinin yüzeyine ters açık palmet motifi, yumurtalar arasına ise ters lotus çiçeği işlenmiştir. Üst sıradaki ovoloda ion kymationu, bilinen formuyla yer almaktadır. Sözü edilen bu anta başlığında, üst profildeki yumurtalar ile alt profildeki yüzeyi palmet bezeli yumurtalar aynı düşey akstadır. Milas'ta bulunan ve stil özellikleri bakımından MÖ 5. yüzyıl sonu-4. yüzyıl başına tarihlendirilen anta başlığı parçası, her iki sıradaki yumurtalar ile mızrak uçlarının aynı düşey aksa yerleştirildiği iki sıra ion kymationuna sahiptir¹⁹. Nereidler Anıtı'nın anta başlıklarının bir kısmı altta ion kymationu, ortada Lesbos kymationu üstte ion kymationundan oluşan bezeme şemasına sahip iken, bir kısmı altta Lesbos kymationu ile devamındaki çift sıra ion kymationundan oluşmaktadır²⁰. Bu başlıklarda bezeme kuşakları arasında simetri uygulanmamıştır. Sidon yakınlarındaki Eshmun Kutsal Alanı'nda bulunan bir anıtın taç kısmında, üst üste iki sıra ion kymationu ile devamında meander frizi vardır. "Eshmun Tribünü" olarak adlandırılan Attika stiline sahip bu anıttaki bezeme kuşağında, her iki ion kymationu da altta inci-makara dizisi ile kombine edilmiş olup, yumurtalar arasında simetri yoktur. Anıt, MÖ 4. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlendirilmiştir²¹. Üst üste iki sıra yumurta dizisinin işlendiği en geç örnek ise Samos Büyük Altar'a ait arkaistik üslupta yapılmış olan anta bloklarıdır²².

Üst üste ion kymationu işlenen örneklerin çoğunluğunun anta başlığı olması şaşırtıcı değildir. Bunlar, Arkaik Dönem'de Didyma'da ortaya çıkan ve çok sayıda varyasyonla uzun süre varlığını sürdüren Küçük Asya-ion tipi anta başlıklarının temsilcileridir. Bu örnekler arasında her ikisi de Ksanthos'ta bulunmuş olan bloklar, anta başlığından farklı olarak podyum tacı olarak kullanılmıştır. Knidos D Kilisesi'nde devşirme malzeme olarak kullanılan taç blokları genel kompozisyon açısından Ksanthos örnekleri ile benzerdir. Ksanthos'ta, yüksekçe dikey bir faskia ile sonlanan bloklar Knidos'ta dikey kavetto ile taçlandırılmış olup, bu profile lotus-palmet örgesi işlenmiştir.

Kavetto

Knidos taç bloklarında üst üste iki sıra ovolo profilinin devamına kavetto profili işlenmiştir. Kavetto, yukarıya doğru eğimli yükselmekte ve üstte fazla yüksek olmayan içbükey kavisle tamamlayıcı faskiaya bağlanmaktadır. Knidos bloklarını taçlandıran kavetto profilinin, ovolonun devamında, göz seviyesinin üzerinde veya altında kalan bölümlerde taç profili olarak kullanıldığı bilinmektedir. İlk örnekleri MÖ 6. yüzyıl sonundan itibaren ionik anta başlıklarında görülen bu kombinasyon, MÖ 5. yüzyıldan itibaren, arşitrav, epikranitis, orthostat, altar ve heykel kaidelerinin

18 Gruben 1997, 374, fig. 56d.

19 Baran 2010, 67-70, lev. 60-61.

20 Coupel – Demargne 1969, 113-118, lev. 48-50.

21 Stucky 1993, 261-268.

22 Stilistik açıdan MÖ 1. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlendirilen anta başlığı için bk. Rumscheid 1994, 175-178, lev. 174.3-4.

taç kısımlarında da kullanılmıştır.

Küçük-Asya-ion tipi başlıklarda, üç sıra ovolo profilini taçlandıran kavetto profili, oldukça sığ işlenmiş olup, küçük bir tamamlayıcı faskiaya sahiptir²³. Kavettonun yüksekliği, taçlandığı ovolodan daha azdır. MÖ 4. yüzyıl örneklerinden olan Tegea Athena Alea Tapınağı'nın anta başlığında kavettonun derinliği artmış olup, profil, taçlandığı ovolodan daha yüksek işlenmiştir²⁴. Buna karşın Epidauros Propylonu'nun anta başlıklarında kavetto profili taçlandığı ovolodan daha alçaktır²⁵.

Kyme'de bulunan ve MÖ 4. yüzyıla tarihlendirilen, Lesbos kymationu ile ovolodan oluşan bir pilaster başlığı, üstte kavetto ile sonlandırılmıştır²⁶. Başlıkta ovolo profili 9,4 cm yüksekliğinde iken, kavetto profilinin yüksekliği 11,8 cm'dir²⁷. Dolayısıyla kavetto, ovolonun yaklaşık 1.25 katıdır. Bu başlığın benzeri Lesbos Adası'nda, Kato Trios yakınındaki bir kumsalda bulunmuş ve Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmiştir²⁸.

Kavettonun ovolonun devamında taç profili olarak kullanıldığı bir diğer mimari eleman da arşitravlardır. Astragal, ovolo ve kavettonun birlikte kullanıldığı bu örneklerde, MÖ 5. yüzyılda ovolo kavettodan daha yüksek iken, MÖ 4. yüzyılda kavetto ovolodan daha yüksek işlenmeye başlanmış, MÖ 2. yüzyıla gelindiğinde ise kavettonun yüksekliğinde fazlaca artış olmuştur²⁹. MÖ 5. yüzyılda kavetto profili dikey ve sığ iken, MÖ 4. yüzyılda profilin derinliği ile tamamlayıcı faskiyanın yüksekliği artmıştır. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise kavettonun dikey karakteri ortadan kalkmıştır. Bu durum arşitravların yanı sıra epikranitis profillerinde de paraleldir³⁰.

Kavettonun altar, orthostat, lahit ve heykel kaidelerinde ovolonun devamında taç profili olarak kullanılması ise MÖ 5. yüzyıldan itibaren görülmektedir. İlk olarak Atina Erechtheionu Karyatidli salonun parapetlerinde³¹ görülen bu kombinasyon, Atina Agorası'ndaki Zeus Agoraios Altarı'nın orthostatlarında³² da vardır. Sözü edilen bu iki örnekte profil şeması arşitrav tacında olduğu gibi astragal, tek sıra ovolo ve kavettodan oluşmaktadır. MÖ 4. yüzyılda Epidauros Tholos'un orthostatları ile Priene'de bulunan pedestalde, MÖ 3. yüzyılda ise Delphi'deki Rhodos Savaş Arabası kaidesinin taç kısmında³³, astragale inci-makara, ovoloya ion kymationu işlenmiş ancak kavetto profili yalın kullanılmıştır. Kos'ta bulunan Delphis heykel kaidesi, astragalın yalın formu ve ion kymationunun devamında yer alan bezemesiz çift kavetto profilinin varlığı bakımından diğer örneklerden ayrılmaktadır³⁴. Kameiros'ta

23 Shoe 1936, 136, lev. X.3-4, 6.

24 Shoe 1936, 136, lev. XVI.3.

25 Shoe 1936, 136, lev. XVI.5.

26 Kökdemir 2012, 384, fig. 1; Öztürk 2016, 175-179, şek. C.1-2.

27 Öztürk 2016, 175-176.

28 Koldewey 1890, 63.

29 Shoe 1936, 134, lev. XII.3-4, 7, 14, 16; XIII.6, 10-11, 13-14, 18.

30 Shoe 1936, 135.

31 Shoe 1936, 141, lev. XXIII.16-17.

32 Stillwell 1933, 140-148, fig. 29-30; Shoe 1936, 141, lev. XXIII.22.

33 Shoe 1936, 141, lev. XXIII.19, XXIV.12, XXIII.24.

34 Shoe 1950, 352, fig. 4.11, lev. 108.2.

bulunan ve MÖ 4. yüzyıl ortalarına tarihlendirilen bir mermer parça üzerinde astragal, ovolo ve kavettodan oluşan taç profili, bu profilin devamında ise kavettodan daha içeride başlayan, yüzeyine anthemion bezemesi işlenmiş kyma rekta vardır. Söz konusu mermer parçanın altar ya da pedestal tacı veya küçük bir yapının entablatur kısmı olabileceği düşünülmektedir³⁵. Milas'taki Hekatomneion lahdini taçlandıran astragal, ovolo ve kavetto kombinasyonu, her üç profilin de bezemesiz olması bakımından diğer örneklerden ayrılmaktadır. Lahitte kavetto, taçlandığı ovolo profilinden daha yüksektir.

Yukarıda tanımlanan mimari bloklardan Küçük-Asya ion tipi başlıklar hariç, diğer örneklerin tamamında profil şeması astragal, ovolo ve kavettodan oluşmaktadır. Kavetto profilinin gelişimi açısından tüm mimari elemanlarda görülen ortak nokta, MÖ 6. ve 5. yüzyılda bu profilin taçlandığı ovolodan daha alçak olması, MÖ 4. yüzyıldan itibaren kavettonun daha yüksek işlenmeye başlanması ve profil derinliğinin önceki örneklerle nazaran artmasıdır. Knidos taç bloklarındaki kavetto profili dikey, öne doğru eğimli ve sığ işlenmiş olması bakımından erken örnekleri anımsatmakta iken, ovolodan daha yüksek işlenmiş olması bakımından³⁶ ise MÖ 4. yüzyıl örnekleriyle paraleldir.

Eksen Simetrisi

Taç bloklarında görülen bir diğer önemli husus da inci-makara dizisinden anthemiona kadar tüm bezemeler arasında eksen simetrisinin uygulanmış olmasıdır. Şimdiye kadar incelediğimiz taç profillerinde yumurta ile birlikte işlenen anthemion örneğinin olmaması, taç bloklarındaki bezemeler arasında simetrisinin var olup olmadığını belirlememize olanak tanımamaktadır. Limyra Zemuri Sarayı'nda bulunan bir anta başlığı, ovolonun devamında anthemiona sahip olması bakımından önemli bir örnektir³⁷. Kyma reversa ile devamındaki çift sıra ovolodan oluşan başlıkta, kyma reversaya Lesbos kymationu, ilk ovoloya ion kymationu üst sıradaki diğer ovolo profiline ise düz anthemion işlenmiştir. MÖ 4. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilen bu başlıkta ion kymationu ile anthemion arasında eksen simetrisi yoktur. Halikarnassos'ta bulunan bir plâster başlığı, ion kymationunun devamında, volütler arasına işlenmiş anthemiona sahiptir³⁸. Bu örnekte de iki bezeme kuşağı arasında eksen simetrisi uygulanmamıştır. Altta anthemion üstte ion kymationu işlenen örneklerden olan Küçük-Asya-ion tipi anta başlıklarında ise ilk kez MÖ 377-344 yıllarına tarihlenen Labraunda Zeus Tapınağı'nda³⁹, her üç profildeki bezemeler arasında eksen simetrisinin uygulandığı ve bundan sonraki benzer bezeme şemasına sahip örneklerde çoğunlukla bu kuralın geçerli olduğu tespit edilmiştir⁴⁰. Knidos taç bloklarının üç bezeme kuşağında da motiflerin simetrik işlenmiş olması, bunların

35 Shoe 1950, fig. 4.6, lev. 108.5.

36 Knidos taç bloklarında ovolo profili 5,8 cm iken, kavetto profilinin yüksekliği 9,2 cm'dir. Dolayısıyla kavetto, ovolonun yaklaşık 1.5 katı daha yüksek işlenmiştir.

37 Borchhardt 2001, 181-186, lev. 19.1.

38 Lethaby 1908, 50, fig. 40.

39 Hellström – Blid 2021, 111-114, fig. 8.7.

40 Voigtländer 1975, 36-43; Rumscheid 1994, 325; Hellström 1997, 109; Koenigs 1999, 149.

MÖ 4. yüzyılın ortasından sonraki bir zaman diliminde bezenmiş olabileceğini düşündürmektedir.

İnci-Makara Dizisi ile İon Kymationunun Stil Özellikleri

Knidos taç bloklarında üçgen formlu yumurtaların üst köşeleri fazla yuvarlaklaştırılmamış, yumurtalardan çanaklara geçiş yüzeysel işlenmiştir. Bu nedenle yumurtalar, çanak içinde dolgun bir hat sergileyen, kabartma yüksekliği fazla olan örneklerden ayrılmaktadır. Yumurtalar arasına yerleştirilen bezekler, altta yer alan inci-makara dizisine kadar ulaşmış ancak erken örneklerin aksine makaraların arasına girmemiştir. Yumurta çanakları ve eşkenar dörtgen şeklindeki mızrak uçları keskin köşeli hatlara sahiptir.

MÖ 390-380 yıllarına tarihlenen Nereidler Anıtı'nın podyum tacı, üst üste iki sıra ion kymationu işlenmiş olmasının yanı sıra yumurtaların stili bakımından da Knidos örneği ile karşılaştırılabilir (fig. 13a). Üçgen formlu yumurtaların uca doğru sivri işlenerek, sığ bir kanalla çanaktan ayrılması, yumurtaları çevreleyen çanakların keskin sırtlı işleniş ve inci-makara dizisinin stili, Knidos'ta da gördüğümüz özelliklerdir⁴¹. Nereidler Anıtı'nın podyum tacında çanaklar arasındaki mesafe dar olduğundan ara bezeklerin üst yarısı çanaklar arasına sıkıştırılmış iken, Knidos örneğinde eşkenar dörtgen şeklindeki mızrak uçları tam formuna kavuşmuştur. Anıtın hyperthyron kısmına işlenen yumurtalar ince-uzun formları ile Knidos'tan ayrılrsa da sivri uçlu yumurtaların her yerde eşit mesafedeki sığ bir kanalla çanaktan ayrılmaları, çanak yüzeylerinin ve eşkenar dörtgen şeklindeki bezeklerin keskin sırtlı görünümü Knidos ile benzerdir⁴² (fig. 13b).

MÖ 377-353 yıllarına tarihlenen Labraunda Andron B'nin anta başlığında⁴³ yumurtaların çanaklardan derin kanallarla ayrıldığı, buna karşın çanaklar arasındaki mesafenin dar tutularak, eşkenar dörtgen şeklindeki bezeklerin dar bir alana sıkıştırıldığı görülmektedir (fig. 13c). Bu durum Ephesos Artemis Tapınağı'nın arşitravları⁴⁴ (fig. 13d) ile altların arşitrav ve geisonunda⁴⁵ da tekrar etmektedir. Ephesos ion kymationları, çanakların etli işlenmesi, geçişlerin yumuşak verilmesi, yumurta-çanak arasındaki kanalların derin olması ve inci-makara dizisinin formu bakımından Knidos örneğinden farklıdır. Benzer stil özellikleri arşitrav tacındaki ion kymationlarında da görülmektedir. Knidos taç bloklarına işlenen ion kymationunda daha sert hatların görülmesi, yumurtaların uç kısma doğru sivrilmesi gibi özellikler, yukarıda sözü edilen örneklerden bir sonraki aşamayı temsil etmektedir.

Halikarnassos Maussolleionu'nun ion başlıklarındaki⁴⁶ yumurtalar ise hem

41 Coupel – Demargne 1969, 28, 70, lev. 12.4, 24.3, 25.2-3, 26.1-2, 53.1-; Childs – Demargne 1989; Jenkins 2006, 186-202.

42 Karşılaştırma için bk. https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1848-1020-250.

43 Hellström 1994, 41-42, fig. 12-13; Hellström 1997, 109, fig. 197-198; Hellström – Blid 2019, 59-62, fig. 107-114; Hellström – Blid 2021, 111-114, fig. 8.7.

44 Bammer 1972a, fig. 27-28, 41, lev. 2b-h, 12c; Rumscheid 1994, kat. no. 38.6, lev. 34.5.

45 Bammer 1968, 400-423, fig. 31; Bammer 1972b, 453-454, fig. 30; Rumscheid 1994, kat. no. 39.2, 4, lev. 35.6.

46 Newton 1862, lev. 22-23; Lethaby 1908, 57-61, fig. 44-50; Drerup 1954, 15-31, fig. 9; Bingöl 1985,

üçgen formu hem de yumuşak, doğal ve yuvarlak çizgilerden oluşan yumurtaların yavaş yavaş diriliklerini yitirmeye başlamış olmaları bakımından Knidos örneğinde görülen stile doğru bir gelişimin habercisidir (fig. 13e). Labraunda Zeus Tapınağı'nın arşitrav tacına işlenen ion kymationunda⁴⁷ ise yumurtalar uç kısımlarına doğru hafifçe sivrilmiş, yumurta ve çanak ilişkisi belirginleşmiştir (fig. 13f). Yumurtaların arası açıldığından, eşkenar dörtgen biçimindeki mızrak uçları da tam formuna kavuşmuştur. Bu nedenle çanak ile mızrak ucunun bağlantısı Andron B ve Ephesos örnekleri kadar yumuşak değildir.

Kos'ta bulunan ve MÖ 4. yüzyıla tarihlendirilen Küçük Asya-ion tipi anta başlığı parçasında görülen iki sıra ion kymationunda⁴⁸ üçgen biçimli yumurtaların çanak içini doldurması, yumurta ile çanaklar arasındaki kanalın her yerde eşit genişliğe sahip olması, eşkenar dörtgen biçimli ara bezekler ile yumurta çanaklarının yüzeyinde görülen keskin hat gibi detaylar, Knidos taç bloklarına oldukça yakındır (fig. 13g). Knidos'ta yumurta ve çanaklar uç kısımlarına doğru sivri işlenmiş iken, Kos başlığında geçişler daha yumuşaktır.

Priene Athena Tapınağı'nın ilk inşa evresine ait 1192 envanter numaralı tympanon parçası (fig. 13h), 1621 envanter numaralı arşitrav tacı parçası, 1643 ve 612 envanter numaralı geison parçaları⁴⁹, uca doğru sivri işlenen yumurtaların, çanak içini doldurmasına rağmen kabartma yüksekliğinin fazla olmaması bakımından Knidos taç bloklarıyla benzerdir. Yumurtaların üst kısmı fazla yuvarlaklaştırılmamış ve yumurta, her yerde eşit genişlikteki yüzeysel bir kanalla çanaktan ayrılmıştır. Çanak ve mızrak uçlarının sırtları da oldukça keskin işlenmiştir. İnci-makara dizisinde de oval formulu inciler ve bezemenin sık dizimi de yine Knidos'u anımsatmaktadır⁵⁰. Priene Athena Tapınağı'nın anta başlıklarında görülen yumurtaların ve çanakların uç kısımları Knidos taç bloklarındaki kadar sivri olmasa da hem yumurtaların hem de mızrak uçlarının biçimi bakımından Knidos ile karşılaştırılabilir⁵¹. Priene örneklerinde görülen sertleşme ve dirilik, Hellenistik Dönem stiline habercisi olarak kabul edilmektedir⁵². Benzer stil özellikleri Kastabos Hemitheia Tapınağı'nda bulunan ion kymationlarında da takip edilebilmektedir⁵³. Hemitheia örnekleri, yumurtalar ile çanaklar arasında oluşan geniş boşluğun varlığı bakımından Knidos'tan ayrılmaktadır ancak inci-makara dizisi ile yumurtalar arasında yer alan eşkenar dörtgen şeklindeki mızrak uçları Knidos ile benzerdir.

195, no. 138, lev. 1; Koçhan 1995, 69, lev. 17a.

47 Hellström – Thieme 1982, fig. 26-31, lev. 16-17, 42-45; Rumscheid 1994, kat. no. 115.3, lev. 64.2-3.

48 Shoe 1950, 341, 347, 354, fig. 4.2, lev. 108.3.

49 Rumscheid 1994, kat. no. 293.9, lev. 149.6; kat. no. 293.5, lev. 145.3; kat. no. 293.7, lev. 145.5, 7.

50 Priene Athena Tapınağı'nın 1464 envanter numaralı dış sıralı geison bloğu (Rumscheid 1994, lev. 145.8), 733 envanter numaralı tympanon parçası Rumscheid 1994, 150.1), 1132 envanter numaralı kaset parçasında (Rumscheid 1994, lev. 154.7) görülen inci-makara dizileri biçim açısından Knidos örneğine yakındır.

51 Rumscheid 1994, kat. no. 293.14, lev. 151.4.

52 Koçhan 1995, 70-71.

53 Cook – Plommer 1966, 96, fig. 17, 30-32, lev. 14.6, 15.1,3, 17.3. Son yıllarda yapılan çalışmalarda tapınağın MÖ 300 civarına tarihlendiği önerilmiştir. Bk. Held – Wilkening-Aumann 2015, 74-98; Held 2015, 179-194.

Stil özellikleri bakımından MÖ 300 civarına tarihlendirilen Bodrum Müzesi anta başlığı parçasında⁵⁴ uca doğru sivri işlenen yumurtalar çanağı doldurmuş ve ince yüzeysel bir kanalla çanakta ayrılmıştır (fig. 13i). Çanakla yumurta arasındaki kanal altta dar iken yukarıya doğru genişleşmiş, böylece çanak yayvanlaşmaya başlamıştır. Yumurtanın üst kısmının ovalleşmesiyle birlikte de çanağın üst yarısında dışarıya doğru açılma meydana gelmiştir. Eşkenar dörtgen biçimindeki mızrak uçları ile çanakların yüzeyinde görülen keskin hatlar, Knidos taç bloklarıyla benzer olmasına karşın, hem yumurta-çanak ilişkisi hem de kapalı palmet motiflerinin stili, Knidos'tan sonraki bir zamana işaret etmektedir.

Stil özellikleri bakımından Knidos ile karşılaştırılabilecek bir diğer örnek, Kos/Pyli Charmyleion'un hyperthyronuna işlenen ion kymationlarıdır⁵⁵. Yüzeysel işlenen, uca doğru sivrilmiş yumurtalar, yumurtaları her yönden eşit mesafede çevreleyen ince çanaklar ve çanaklar arasına işlenen eşkenar dörtgen şeklindeki mızrak uçları, biçimi bakımından Knidos taç bloklarına oldukça yakındır (fig. 13j). İnci ve makaraların biçiminin yanı sıra, ip üzerine sık dizilmeleri de bir diğer benzerliktir. Yapının genel olarak MÖ 4. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başına ait olduğu kabul edilir⁵⁶.

Knidos'ta, Liman Caddesi ile doğu-batı doğrultulu caddenin kesiştiği noktada yer alan propylonun sağlam korunan tek ion başlığına işlenen ion kymationlarında⁵⁷ seyrek dizime sahip yumurtalar çanakta derin bir kanalla ayrılmış olup, yüksek kabartma şeklinde işlenen yumurtalar çanak içine sonradan yerleştirilmiş izlenimi vermektedir (fig. 13k). Yumurtalar arasındaki mızrak uçları ise geniş, küt görünümlü eşkenar dörtgen şeklindedir. Bu stil özellikleri bakımından MÖ 300-270 yıllarına tarihlenen Kos Tapınak B⁵⁸ ile benzer olan Knidos propylonu, son yapılan çalışmada MÖ 280 civarına tarihlendirilmiştir⁵⁹. D Kilisesi'nde bulunan taç blokları, bezemelerinin stil özellikleri bakımından Kos Tapınak B ile Knidos propylonundan daha erken bir döneme işaret etmektedir.

MÖ 276 yılından önceye tarihlenen Milet Dionysos Tapınağı'nın hyperthyronunda⁶⁰ yumurtaların uca doğru sivrilmiş formunun yanı sıra hem çanak hem de mızrak ucunda görülen keskin hatlar Knidos taç bloklarıyla karşılaştırılabilir (fig. 13l). Ancak Milet örneğinde yumurtalar çanaklardan derin bir kanalla ayrılmış ve çanakların üst kısmı yanlara doğru açılmaya başlamıştır. Stilistik açıdan MÖ 290-270 yıllarına tarihlendirilen Belevi Maussolleionu'nun arşitrav tacına işlenen ion kymationlarında⁶¹

54 Rumscheid 1994, kat. no. 361, lev. 190.2.

55 Schazmann 1934, 110-127, fig. 7.6-11; Hope Simpson – Lazenby 1970, 61-62, lev. 22a; Rumscheid 1994, kat. no. 316.3, lev. 171.1-4.

56 Yapıyı, P. Schazmann MÖ 4. yüzyıl sonuna (Schazmann 1934, 110-127), R. Hope Simpson ve J. F. Lazenby Geç Hellenistik Dönem'e (Hope Simpson – Lazenby 1970, 61-62), J. Ganzert MÖ 4. yüzyıla (Ganzert 1983, 145-146), Rumscheid ise MÖ 300 civarına ya da MÖ 3. yüzyılın 1. çeyreğine (Rumscheid 1994, 76-82, kat. no. 316) tarihlenmişlerdir.

57 Bankel 2009, 16-17, fig. 3, 23.

58 Schazmann 1932, 34-39, fig. 27, lev. 20.1-2; Hoepfner 1984, 458-461, fig. 1, lev. 53.2,4; Rumscheid 1994, kat. no. 95, lev. 60.5-6.

59 Bankel 2009, 18.

60 Müller-Wiener 1977/78, 99-100, lev. 25.2; Rumscheid 1994, kat. no. 149.10, lev. 97.4.

61 Praschniker – Theuer 1979, 25-26, 45-47, fig. 22-23a, 26b, 37-38, 49; Hoepfner 1993, fig. 14; Rumscheid 1994, 70-76, kat. no. 28, lev. 14.5-6, 15.5; Ruggendorfer 2016, lev. 20.1-2.

da, uca doğru sivri işlenen yumurtaların çanakla arasındaki kanal genişlemiş, çanak kenarları iyice keskinleşmiştir (fig. 13m). Çanakların üst kısmının yanlara doğru açılmasıyla da mızrak uçlarının çanakla bağlantılı olduğu mesafe daralmıştır. Bu stil özellikleri Knidos örneğinin Milet Dionysos Tapınağı ile Belevi Moussoleumu'ndan daha erken bir tarihte şekillendirildiğini göstermektedir.

Yumurtalar arasında yer alan ve üst yarıda çanaklarla kesişen ara bezekler, düz-dar bir kanalla çanaktan ayrılmış ve dört tarafında da içe doğru şekillendirilerek, ince-uzun eşkenar dörtgen şeklini almıştır. F. Rumscheid, Geç Klasik Dönem'de yaygın olan bu mızrak ucu formunun Anadolu'da MÖ 3. yüzyılın ilk otuz yılına kadar kullanıldığını, dolayısıyla bunun bir *terminus ante quem* olabileceğini belirtmiştir⁶². Knidos taç bloklarında mızrak uçlarının şekli, Milet Dionysos Tapınağı'nın alınlık bloğundaki, üst yarısının çanaklarla örtülen, bu nedenle de ince uzun bir çubuk görünümüne doğru evrilmeye başlayan mızrak uçlarından ayrılmaktadır (fig. 13n). Geçiş dönemine ait olduğu tespit edilen bu örnek⁶³, Knidos bezemelerinin MÖ 3. yüzyılın ilk çeyreğinden önceye tarihlenmesi gerektiğini göstermektedir.

Batı Anadolu'daki MÖ 4. yüzyıl ortalarına tarihlenen yapılara ait ion kymationları, henüz Klasik Dönem örneklerinin devamı şeklinde yumuşak hatlara sahip iken, bu yapılardan daha önce inşa edilen Nereidler Anıtı'nda sert hatların görülmesi, Knidos taç bloklarında görülen yumurtaların MÖ 4. yüzyıl başından itibaren bilindiğini göstermektedir. Erken örneklerde çanaklar arasına sıkıştırılan eşkenar dörtgen şeklindeki mızrak uçları, MÖ 4. yüzyıl ortalarından itibaren tam formuna kavuşmuştur. Ion kymationlarında MÖ 300'lerden itibaren yumurta-çanak ilişkisinde değişimlerin yaşanmaya başladığı görülmektedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında ise Knidos taç bloklarına işlenen ion kymationlarının MÖ 4. yüzyılın 2. yarısından bir zaman diliminde şekillendirilmiş olabileceği ortaya çıkmaktadır. Ion kymationlarındaki stil benzerliğinin yanı sıra, üst üste iki sıra ion kymationuna sahip taç bloklarından bilinen iki örneğin de Ksanthos'tan olması, Knidos taç bloklarının Ksanthos'taki podyumlu yapılardan, özellikle de Nereidler Anıtı'ndan etkilenmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Anthemionun Stil Özellikleri

Ion kymationlarının devamındaki dikey kavetto profiline işlenen anthemion, genel şema bakımından Klasik Dönem örneklerini anımsatmaktadır. Özellikle kapalı palmet motiflerinin “alev biçimli palmet” olarak adlandırılan biçimde işlenmesi ve taç yapraklarının uçları arasında bırakılan geniş mesafe, belirleyici özelliklerdir. MÖ 420-410 yıllarına tarihlenen Kedili Stel'de⁶⁴ (fig. 14a) görülen bu tip palmetler, Paros Adası'nda bulunan ve MÖ 5. yüzyılın son on yılına tarihlendirilen sima bloğunda da tespit edilmiştir⁶⁵ (fig. 14b). Yukarıda sözü edilen geç 5. yüzyıl örnekleri, taç yapraklarının dıştan gösterilmesi, yaprak yüzeylerinde orta damarın kabartma şeklinde

62 Rumscheid 1994, 255.

63 Rumscheid 1994, 255.

64 Woysch-Méautis 1982, no. 70, lev. 56.

65 Gruben 1982, 169-170, fig. 10-11.

işlenmesi ve taç yapraklarının aralıklı yerleştirilmesi bakımından Knidos örneğini anımsatmaktadırlar. Paros Adası'nda bulunan anthemion, kıvrık dal bağ beziğinin palmet göbeklerini yanlardan sınırlandırarak, uç kısmında filizler oluşturması bakımından farklı olsa da palmet göbeklerinin her iki yanında yer alan dışa dönük sarmalın varlığı bakımından benzerdir.

Limyra Zemuri Sarayı'nda bulunan ve stilistik açıdan MÖ 4. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilen Küçük Asya-ion tipi anta başlığı, bezeme şeması bakımından bilinen örneklerden ayrılmaktadır⁶⁶. Alta Lesbos kymationu, devamındaki ovoloya ion kymationu işlenen başlıkta, üstte yer alan diğer ovolo profilinin yüzeyine ise düz anthemion işlenmiştir. İkili şemanın uygulandığı anthemionda, yarı tomurcuk lotus çiçeği ile açık palmet dönüşümlü olarak kullanılmıştır (fig. 14c). Bezemeler fazlaca tahrip olduğundan, lotus çanak yaprağından çıkan birer taç yaprağının üst kısımları ile eksen yaprağı tam olarak anlaşılammamaktadır⁶⁷. Lotus-palmetleri birbirine bağlayan kıvrık dal bağ beziği, lotus çanak bağından çıktıktan sonra her iki yana doğru profilin alt sınırına yakın genişçe bir yay çizerek uzanmakta ve palmetleri alt kısmından bağlayarak, dışa dönük açık sarmalla son bulmaktadır. Kıvrık dal bağ beziği biçim açısından Knidos ile aynıdır ancak palmet göbeklerini sınırlandırmak yerine onları her iki yandan sıkarak, göbekten uzak bir mesafede sarmal oluşturması bakımından da farklıdır. Açık palmetler, göbek üzerine dağıtılmış dörderli taç yaprağı ile ortadaki eksen yaprağından oluşmaktadır. Palmet yaprakları altta ince başlayıp giderek kalınlaşmakta ve uç kısımları yuvarlatılmış şekilde son bulmaktadır. Palmetlerin yelpaze şeklinde açılması ve yapraklarının diri işlenmiş olması, Knidos taç bloklarında da görülen özelliklerdir. Limyra başlığında alt sıradaki ion kymationu ile anthemion arasında eksen simetrisi yok iken, Knidos'taki dört bezeme kuşağında da simetri uygulanmıştır.

MÖ 377-353 yıllarına tarihlenen Labraunda Andron B'nin ion başlıklarına işlenen alev biçimli palmetler⁶⁸, stil açısından Knidos'un palmetleriyle oldukça benzerdir. Beşerli taç yaprağına sahip palmetler, dış yüzlerinden gösterildikleri için plastik bir görünüm almışlardır (fig. 14d). Taç yapraklarının biçiminin yanı sıra mesafeli yerleştirilmiş olmaları da yine Knidos'ta görülen özelliklerdir. Knidos taç bloklarında işlenmeyen eksen yaprağı, Andron B'nin ion başlıklarında görülmektedir. Çanak yaprağından çıkan ikişerli taç yaprağından oluşan yarı tomurcuk lotus çiçekleri Knidos taç bloklarında geniş ve dolgun işlenmiş iken, Labraunda örneğinde daha incedir ancak yaprakların dış yüzlerinden gösterilmesi sonucu elde edilen etki, her iki örnekte de benzerdir.

Halikarnassos Maussolleionu'nun simasında görülen ikili şemanın uygulandığı anthemionda⁶⁹, bezemelerin tüm alanı kaplaması ve iki ayrı çanaktan çıkan taç yapraklarının yelpaze şeklinde açılan karşılıklı iki yarım palmetten oluşması gibi

66 Borchhardt 2001, 181-186, lev. 19.1.

67 J. Borchhardt yayınında bu detayın tespit edilemediğini belirtmiş olmasına karşın, çizimde lotus taç yaprakları palmetlerin üst kısmını kemer şeklinde sarmaktadır (Borchhardt 2001, 184, lev. 19.3).

68 Hellström – Thieme 1981, 63-64, fig. 10; Pedersen 1983, 109-110, fig. 25; Rumscheid 1994, kat. no. 117.2, lev. 65.5; Hellstöm – Blid 2019, 71-77, fig. 129-141.

69 Newton 1862, lev. 22, 24; Lethaby 1908, fig. 53; Rumscheid 1994, kat. no. 64.7, lev. 47.1-3, 48.1.

farklılıklara rağmen alev biçimli palmetlerin aralıklı yerleştirilen dörderli taç yaprakları⁷⁰ ve eksen yaprağının işlenmemiş olması bakımından Knidos ile benzerdir (fig. 14e). Maussolleion'un simasında taç yaprakları dönemin stiline uygun olarak iç yüzlerinden gösterilmiş olup, yaprakların orta damarları yivle belirlenmiştir. Buna karşın Knidos taç bloklarında palmet yaprakları dış yüzlerinden gösterilmiş ve orta damarları kabartma şeklinde işlenmiştir. Yarı tomurcuk izlenimi veren lotus çiçeklerinde taç yapraklarının geniş ve dolgun verilmesi, ters yüzlerinden işlendikleri için plastik bir görünüm almaları da Knidos örneği ile yakın benzerlikleridir. Lotus çanak bağından çıkan kıvrık dal bağ bezeği, yarım palmetin alt kısmında ince bir sürgün vererek, dışa dönük sarmalla son bulmuş ve kıvrık dalın yüzeyi yivlendirilmiştir. Knidos taç bloklarında daha sade işlenen bağ bezeği genel şema bakımından Maussolleion ile benzerdir.

Rhodos Apollon Eretimos Tapınağı'nın siması⁷¹, çanak yaprağından çıkan ikişer taç yaprağına sahip lotus çiçeği ile eksen yaprağının işlenmediği dörderli taç yaprağına sahip kapalı palmet motiflerinde, yaprak biçimlerinin benzerliğinin yanı sıra yaprakların ters yüzlerinden işlenmiş olması bakımından da Knidos örneğiyle karşılaştırılabilir (fig. 14f). Ayrıca, lotus çiçeği çanak bağından çıkan kıvrık dal bağ bezeğinin genişçe bir yay çizerek yarım palmetlerin alt sınırında dışa dönük sarmalla son bulması da bir diğer benzerliktir. L. T. Shoe tarafından MÖ 4. yüzyıl ortalarına tarihlendirilen bu sima bloğu⁷², her ne kadar genel şema bakımından Knidos taç bloklarıyla birlik içinde olsa da lotus çiçeği çanak yaprağının akanthuslaşması ve alev biçimli palmetlerde taç yapraklarının birbirlerine iyice yaklaşmış olmaları bakımından farklıdır.

MÖ 351-344 yıllarına tarihlenen⁷³ Labraunda Andron A'ya ait ion başlıklarının polsterine işlenen lotus-palmet örgesinde⁷⁴, dörderli taç yaprağından oluşan kapalı palmetler ters yüzlerinden işlenmiş olup, uç kısımlarına doğru sivri işlenen taç yapraklarının arasındaki mesafe kapanmıştır (fig. 14g). Lotus çanağının alt kısmından çıkarak, ters yöne devam eden açık palmetlerde ise taç yapraklarının uç kısımlarının hafif aşağıya doğru bükülmüş olması, daha diri bir görünüme sahip olan Knidos örneğinden ayrılmaktadır. İkişerli taç yaprağına sahip yarı tomurcuk lotus çiçeklerinde taç yapraklarının geniş ve dolgun verilmesi, ters yüzlerinden işlendikleri için plastik bir görünüm almaları ise Knidos örneğiyle benzerdir.

70 Maussolleion'nun simasında palmet taç yapraklarının bir kısmı aralıklı iken, bir kısmında yapraklar birbirine temas etmiştir (bk. https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1972-0608-2).

71 Jacopi 1932, 84-101, fig. 9, 21-23, lev. II; Shoe 1950, 350, fig. 2.3; Gider-Büyüközer 2019, 144, fig. 33a-c.

72 Shoe 1950, 350.

73 Idrieus, MÖ 370'li yıllarda, başkentini Halikarnasos'a taşınmasının ardından Mylasa'da kalmış ve Maussollos tarafından Labraunda'da başlatılan imar faaliyetlerinin devamlılığını sağlamıştır. Bulunan yazıtlarda, satrap oluncaya kadar Idrieus'un kendini "Mylasalı" olarak tanımladığı ancak satrap olduktan sonra bu ön adı kullanmadığı tespit edilmiştir (Hellström – Bild 2019, 252). Bu nedenle son yıllarda yapılan çalışmalarda Labraunda'da Idrieus tarafından adanan yapıların tamamının MÖ 370'lerin sonlarında ya da 360'lı yıllarda inşa edilmeye başlandığı ve MÖ 351/350'den önce bitirildiği önerilmektedir (Hellström – Blid 2019, 253).

74 Hellström – Thieme 1981, 71-72, fig. 23; Pedersen 1983, 110-111, fig. 26; Rumscheid 1994, kat. no. 116.1, lev. 65.6; Hellström – Blid 2019, 168-171, fig. 344-352.

Labraunda'da bulunan bir diğer örnek de Knidos taç bloklarındaki bezeme şemasıyla benzerliği bakımından burada irdelenmelidir. Zeus Kutsal Alanı'nda bulunan⁷⁵, dörtlü şemanın uygulandığı lotus-palmet bezemeli bu friz parçasında, yarı tomurcuk izlenimi veren lotus çiçeği, çanak yaprağından çıkan ikişer taç yaprağına ve ortada eksen yaprağına sahiptir (fig. 14h)⁷⁶. Çanak yapraklarının geniş ve dolgun yüzeyli görünülerinin yanı sıra ters yüzlerinden işlenmesi, eksen yaprağının alt kısmının ince işlenerek, üst yarısında genişlemesi ve taç yapraklarından derin kanallarla ayrılması gibi özellikler Knidos'ta da görülmektedir. Kaş-kemer biçimli göbekten çıkan dörder taç yaprağına sahip kapalı palmetlerde, ince başlayan yaprakların giderek kalınlaşması ve uç noktada tekrar incelenerek, sivri uçlarla son bulması Knidos örneğiyle benzerdir ancak taç yapraklarının birbirine yaklaşması, daha çok Rhodos Apollon Eretimos Tapınağı'nın simasında görülen özelliklerdir. Knidos taç bloklarında işlenmeyen eksen yaprağı, Labraunda örneğinde görülmektedir. Açık palmetlerde de kaş kemer biçimli göbekten çıkan dörder taç yaprağı, dış yüzlerinden gösterilmeleri bakımından Knidos ile karşılaştırılabilir. Labraunda frizinde yaprakların uçları hafif aşağıya doğru bükülmüş olmasına karşın, Knidos örneğinde taç yaprakları daha diri bir görünüme sahiptir. Ayrıca, lotus çiçeğinin çanak bağından çıkan kıvrık dal bağ bezeginin palmetlerin kaş-kemer göbeklerini yanlardan sınırlandırarak, dışa dönük açık sarmalla son bulması da Knidos örneğiyle aynıdır. Bu stil özellikleri MÖ 351-344 yıllarına tarihlenen Labraunda Güney Propylon'da⁷⁷ da tekrar edilmiştir.

MÖ 340-320 yıllarına tarihlendirilen Messe Aphrodite Tapınağı'nın ion başlıklarında polstere ve sima yüzeyine işlenen açık palmet motifleri⁷⁸, biçim açısından Knidos taç bloklarına yakındır. Günümüze çok sağlam ulaşmayan bu bezekleri detaylıca karşılaştırmak ne yazık ki mümkün değildir.

Priene Athena Tapınağı'nın simasında⁷⁹ yarı açık lotus çiçekleri dış yüzeylerinden gösterilmiş ancak Knidos taç bloklarından farklı olarak yaprak yüzeyleri yivlendirilmiştir (fig. 14i). Açık palmet motiflerinde, dış yüzeyinden gösterilen taç yapraklarının orta damarları kabartma şeklinde verilmiş olmasına karşın, yaprak kenarlarının hafif yivlendirilerek belirginleştirilmesi ve taç yapraklarının uç kısımlarına doğru sivri işlenmesi, kapalı palmetlerde ise orak biçimli işlenen taç yapraklarının uç kısımlarının birbirine temas etmesi gibi farklı özellikler söz konusudur.

Priene Athena Tapınağı'nın simadaki anthemionlarda görülen bu farklılıklara karşın, tavan kasetlerinin çerçevesini oluşturan anthemion bezemesindeki yarı açık lotus çiçeğinde, çanak yapraklarından çıkan ikişerli taç yaprağı ile eksen yaprağının biçimi ve yüzeylerinin pürüzsüz işlenişi, Knidos ile benzerdir (fig. 14j) fakat Priene örneğinde lotus çanağı yukarı çekilmiştir. Açık palmet motiflerinde ince başlayan taç yapraklarının giderek kalınlaşması ve uç kısımlarında tekrar incelenerek sivri uçlarla

75 Tapınak kazıları sırasında bulunan bloğun tapınağa ait olup olmadığı konusunda şüpheler vardır (Hellström – Thieme 1982, 104).

76 Hellström – Thieme 1982, 104, fig. 53, lev. 25.7; Rumscheid 1994, kat. no. 115.10, lev. 64.6.

77 Jeppesen 1955, 14-30, lev. 10.1-2; Rumscheid 1994, kat. no. 120.3, lev. 68.5.

78 Pfrommer 1986, 80-82, fig. 1.4-6, 4.5, lev. 27.3.

79 Rumscheid 1994, kat. no. 293.11, lev. 150.4-5, 151.1-3; Koçhan 1995, 25-27, lev. 3b-c.

son bulmaları ve taç yapraklarının uç kısımlarının hafif aşağıya doğru bükülmesi⁸⁰, Knidos taç bloklarındaki açık palmet motifinden farklı bir stile işaret etmektedir. Bu stil değişimi, kıvrık dal bağ bezeklerinde de görülmektedir. Lotus çiçeğinin çanak bağından çıkan kıvrık dallar palmetlerin kaş-kemer göbeklerini yanlardan sınırlandırarak, içe dönük kapalı sarmalla son bulmuş ve sarmalın ortasına disk şeklinde dolgu bezeği işlenmiştir. Stil özelliklerine göre MÖ 4. yüzyılın son çeyreği ile MÖ 3. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilen⁸¹ bu iki tavan kaseti, Knidos taç bloklarından daha sonraki bir zaman diliminde şekillendirilmiş olmalıdır.

Delos'taki Büyük Apollon Tapınağı'nın simasında⁸², yarı tomurcuk izlenimi veren lotus çiçekleri çanak yaprağından çıkan üçerli taç yaprağına sahiptir (fig. 14k). Merkezde yer alan eksen yaprağının alt kısmı ince işlenmiş, üst kısımda ise genişlemiştir. Hem çanak yaprakları hem de taç yaprakları geniş ve dolgun yüzeyli olup, ters yüzlerinden işlendikleri için plastik bir görünüm almışlardır. Knidos taç bloklarında işlenmeyen çiçek sapı ve çanak bağı, Delos örneğinde detaylandırılmıştır. Lotus çiçeğinin çanak bağından çıkan kıvrık dal bağ bezeği genişçe bir yay çizerek her iki yana doğru uzanmakta ve palmet göbeklerini yanlardan sınırlandırarak, uç kısmında filizler oluşturmaktadır. Kıvrık dalın palmetten ayrı gelişmesi ve çok bitişli olması, çağdaşlarından ziyade Paros Adası'ndaki MÖ 5. yüzyıl örnekleriyle benzerdir⁸³. Kapalı palmet motifi, iki yana açılan ve iki farklı çanak yaprağından çıkan dörderli taç yaprağına sahiptir. Merkezde yer alması gereken eksen yaprağı işlenmemiştir. Taç yaprakları ters yüzlerinden gösterildikleri için orta kısımlarında kabartma yüksekliği artmakta, böylece yapraklar dışa dönük, dolgun bir görünüm almaktadırlar. Bu yönüyle yapraklar, ana damarları bir yivle oyuk olarak belirlenen çağdaş örneklerden ayrılmaktadır. Delos'taki Büyük Apollon Tapınağı'nın bezemeleri, işlendikleri geniş yüzeyin sunduğu olanaklar sonucu fazlaca detaylandırılmış olması bakımından Knidos örneğinden ayrılrsa da taç yapraklarının biçimi, eksen yaprağının işlenmemiş olması, yaprakların ana damarının kabartma şeklinde verilmesi ve taç yapraklarının arasında oluşan geniş mesafenin varlığı bakımından Knidos ile benzerdir. Bu tip palmetler Paros Adası'ndaki Hagios Mamos Kilisesi'nin kuzey cephesinde, pencere pervazı olarak kullanılan sima bloğunda görülmektedir⁸⁴. Eksen yaprağı işlenmeyen palmetlerin beşerli taç yaprakları dış yüzlerinden gösterildiği için, bir yivle belirtilmesi gereken ana damarlar kabartma şeklindedir. Yaprakların biçimi ve çoklu betimlemeye karşın yaprak uçlarının birbirine temas etmemesi, Delos ve Knidos örneklerini anımsatmaktadır. Delos'taki Büyük Apollon Tapınağı'nın inşası MÖ 5. yüzyılın 2. çeyreğinde başlamış, ancak Attik-Delos Birliği hazinesinin Atina'ya devredilmesinden sonra yapı friz seviyesinde yarım kalmıştır. Deloslular, MÖ 314 yılında bağımsızlıklarına kavuştuktan sonra tapınağın inşasına yeniden başlamışlar⁸⁵ ve yapıyı MÖ 3. yüzyılın ortasından önce tamamlamışlardır⁸⁶.

80 1381 ve 1372a envanter numaralı bloklar için bk. Rumscheid 1994, lev. 156.6-7.

81 Rumscheid 1994, 184.

82 Courby 1931, fig. 159; Erder 1967, 42-43, lev. IXb; Touchais 1979, 602, fig. 164; Gruben 1982, fig. 13.

83 Gruben 1982, 170, fig. 10-11.

84 Gruben 1982, 170, fig. 12.

85 Courby 1931, 98-106, 218-220, 225-230; Bruneau 1970, 52-53; Moretti 2015, 85.

86 Moretti 2015, 87.

MÖ 4. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başına tarihlenen Delos Dodekatheon'un⁸⁷ simasına işlenen anthemion bezemesinde lotus çiçekleri oldukça farklı bir stilde şekillendirilmiş olmasına karşın, iki yarımdan oluşan kapalı palmet motiflerinde taç yapraklarının aralıklı işlenmesi ve eksen yaprağına yer verilmemiş olması gibi özellikler Knidos ile benzerdir (fig. 14l). Dodekatheon'un anthemionlarında taç yaprakları iç yüzlerinden gösterilmiş olup, yaprakların S şeklindeki kıvrımları belirgin işlenmiştir. Farklı stil özelliklerine karşın, eksen yaprağının işlenmediği palmetlerde taç yapraklarının aralıklı işlenmesi geleneğinin adalarda uzun yıllar devam ettiğini göstermesi açısından önemli bir örnektir.

Kos/Pyli Charmyleion'un hyperthyronunda⁸⁸ dar bir alana işlenen lotus-palmet örgesinde bezemelerin boyutunun çok küçük olmasına karşın, bazı stil özellikleri Knidos ile yakındır (fig. 13j). Lotus çiçeği ile açık palmetin dönüşümlü işlendiği bloklarda, palmet motifleri üçerli taç yaprağı ile eksen yaprağından oluşmaktadır. Göbekten ince çıkan taç yaprakları yukarıya doğru genişlemekte ve uç kısımlarında en geniş noktasına ulaşarak, yuvarlatılmış şekilde son bulmaktadır. Bloklardan birisinde Knidos'ta olduğu gibi diri işlenen taç yaprakları diğer blokta uç kısımları hafif aşağıya doğru bükülmüştür⁸⁹. Çanaktan çıkan tekli taç yaprağına sahip lotus çiçekleri, hem yaprakların dış yüzlerinden gösterilmesi nedeniyle oluşan plastik görünüm hem de eksen yaprağının biçimi bakımından Knidos taç bloklarına benzerdir. Lotus çanağının alt kısmından çıkan kıvrık dal bağ bezeği genişçe bir yay çizerek kaş-kemer biçimli palmet göbeklerini yanlardan sınırlandırarak, dışa dönük tek sarmalla son bulmaktadır. Stilistik özellikleri bakımından MÖ 4. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başına tarihlendirilen⁹⁰ bu örneklerde bezeme alanının dar olması, daha çok çağdaşı anta başlıklarında görülen motifleri anımsatmaktadır.

Knidos taç bloklarının açık palmetlerinde görülen, göbekten ince çıkan taç yapraklarının yukarıya doğru genişlemesi ve uç kısımlarında en geniş noktasına ulaşarak, yuvarlatılmış şekilde son bulmaları, anta başlıklarında uzun süre varlığını devam ettiren bir detaylandırmadır. Bu stil, MÖ 4. yüzyılın 2. yarısına tarihlenen Priene Athena Tapınağı'nın anta başlıkları⁹¹, MÖ 290-270 yıllarına tarihlendirilen Menderes Magnesiası Tiyatrosu'nda bulunan bir anta başlığı⁹² ile MÖ 276 yılından önceye tarihlenen Milet Dionysos Tapınağı'nın anta başlığında⁹³ görülmektedir.

Yukarıda yapılan stilistik karşılaştırmalar, Knidos taç bloklarındaki anthemion

87 Will 1955, 53-60, lev. 7.2-4, 54.1; Pfrommer 1987, lev. 52.6; Moretti 2015, 87-88.

88 Schazmann 1934, 110-127, fig. 7.6-11; Hope Simpson – Lazenby 1970, 61-62, lev. 22a; Rumscheid 1994, kat. no. 316.3, lev. 171.1-4.

89 Rumscheid 1994, lev. 171.1-4.

90 Yapıyı, P. Schazmann MÖ 4. yüzyıl sonuna (Schazmann 1934, 110-127), R. Hope Simpson ve J. F. Lazenby Geç Hellenistik Dönem'e (Hope Simpson – Lazenby 1970, 61-62), J. Ganzert MÖ 4. yüzyıla (Ganzert 1983, 145-146), Rumscheid ise MÖ 300 civarına ya da MÖ 3. yüzyılın 1. çeyreğine (Rumscheid 1994, 76-82, kat. no. 316) tarihlemişlerdir.

91 Wiegand – Schrader 1904, 95-96, fig. 64-65; Schede 1934, 97-103, fig. 1; Erder 1967, lev. 21b-c; Brockmann 1968, 83-86, 169, no. F 19; Rumscheid 1994, kat. no. 293.14, lev. 151.4-5, 152.1-8.

92 Mendel 1912, 425-428, no. 196; Schober 1933, 24-26, fig. 16; Yaylalı 1976, 135, lev. 36.4; Pfrommer 1987, 151-152, 155, lev. 46.1; Rumscheid 1994, kat. no. 145, lev. 93.3.

93 Müller-Wiener 1979, 167; Müller-Wiener 1986, 123; Rumscheid 1994, 29-30, kat. no. 149.4, lev. 98.3.

bezemesinde Klasik geleneğin devam ettiğini göstermektedir. Açık palmet motiflerinde aralıklı yerleştirilen yaprakların kaş-kemer göbek üzerinden ince başlayarak giderek kalınlaşması ve uç kısımlarının yuvarlatılmış şekilde son bulmalarının yanı sıra, yelpaze şeklinde açılan palmetlerin diri görünümü, Limyra Zemuri Sarayı'nda bulunan anta başlığında da görülen özelliklerdir. Kapalı palmetlerin taç yapraklarının aralıklı yerleştirilmesi, Labraunda Andron B ve Maussolleion gibi erken tarihli yapılarda görülse de Delos'taki Büyük Apollon Tapınağı ve Dodektheon'un siması, bu tip palmetlerin adalarda MÖ 3. yüzyıl başına kadar kullanıldığını göstermektedir. Lotus çiçekleri ise hem biçimi hem de stil özellikleri bakımından daha çok Labraunda'daki Idrieus Dönemi yapılarıyla benzerdir. Bu örneklerde kapalı palmet motiflerinin taç yaprakları da biçimleri bakımından Knidos ile yakın benzerliklere sahiptir ancak yapraklarının birbirlerine fazlaca yaklaşması bakımından da farklıdır. Labraunda Zeus Kutsal Alanı'nda bulunan anthemion bezemeli parça, stilinin yanı sıra dörtlü şemaya sahip olması bakımından da Knidos ile aynıdır. Priene Athena Tapınağı'nın anthemionları, lotus ve palmet çanak bağlarının yukarıya çekilmesi, açık palmet motiflerinde taç yapraklarının uç kısımlarının sivri işlenerek, aşağıya doğru bükülmesi, kapalı palmet motiflerinin biçimi ve tavan kasetlerinde kıvrık dal bağ beziğinin bir disk etrafında içe dönük kapalı sarmalla son bulması gibi farklı stil özelliklerine sahiptir. Tüm bu detaylar, Knidos taç bloklarında görülen anthemionun MÖ 400 ile 325 yılları arasındaki bir zaman diliminde şekillendirildiğini göstermektedir.

Taç Bloklarının Ait Olabileceği Yapı Tipi

Knidos'ta bulunan taç bloklarının hem boyutları hem genel şeması hem de profilleri dikkate alındığında, bu iki bloğun duvar tacı olarak kullanıldığı sonucuna varılmaktadır. Sağlam durumda korunan, 251 cm alt uzunluğa, 71 cm genişliğe sahip köşe bloğundan hareketle, podyumun bir kenarının 251 cm uzunluğunda olduğu anlaşılmaktadır. Knidos'taki podyumlu yapının kare olduğu varsayıldığında, yapıda 105 cm genişliğindeki bir alanda yer alması gereken blok/blokların eksik olduğu sonucuna varılmaktadır. 1 numaralı blokla aynı alanda yan yana bulunan 2 numaralı blok 75 cm genişliğinde olup, bloğun bir cephesi sonraki kullanım evresinde kesildiğinden, orijinal yapıda bu iki bloğun yan yana kullanılıp kullanılmadığını, kullanıldıysa da bloğun tam genişliğini belirlemek mümkün değildir⁹⁴. Ancak, kare planlı bir yapıda üç blok kullanılmış olma olasılığı yüksektir. Diğer bir olasılık ise yapının en az dört bloktan oluşan dikdörtgen bir plana sahip olabileceğidir.

Blokların bezeme şeması tamamlandığında, sağlam olan köşe bloğunun uzun cephesinde, bir köşede yer alan yarım lotusun devamına kapalı palmet motifi, diğer köşede yer alan yarım lotusun devamına ise açık palmet motifi gelmekte ve bu devamlılık dört cephede de birbirini takip etmektedir. Knidos taç bloklarında görülen profil ve zengin bezeme şeması, bunların göz hizasında ya da daha yuksekte

94 Her iki bloktaki bezemeler, söz konusu iki bloğun anathyrosisli uzun yüzlerinin yan yana gelmediğini göstermektedir. Çünkü 1 numaralı bloğun ilk ovoło profiline işlenen ion kymationu yarım yumurta ile bitmekte iken, 2 numaralı bloğun anathyrosisli cephesinin devamında yer alan bezeme tam yumurta ile başlamaktadır.

olması gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle bloklar, yüksek ya da basamaklarla yükseltilmiş bir podyum üzerinde yer almalıdır.

Taç bloklarının üst yüzeyi kısmen tahrip olduğundan, yapının ne şekilde devam ettiğini tespit etmek güçtür. 1 numaralı bloğun üst yüzeyindeki murç izleri, bu bloğun üç tarafına yaklaşık 27,5 cm genişliğinde, farklı uzunluklara sahip dikdörtgen blokların yerleştirildiğini, böylece taç bloklarının devamında stylobat benzeri bir düzlem oluşturulduğunu düşündürmektedir. Hem taç bloklarının hem de üst yüzeyde kullanıldığı düşünülen daha küçük boyutlu blokların sabitlenmesinde kenet ve dübel kullanılmamış olması, yapının küçük boyutu ve taşıdığı düşünülen yükün de hafifliğiyle ilgili olmalıdır.

Kısıtlı veriler nedeniyle Knidos'taki podyumun hangi yapı tipine ait olduğunu belirlemek oldukça güçtür. Podyum tacının benzerliği dikkate alındığında ilk akla gelen, yapının Nereidler Anıtı'ndan model alınan bir anıt mezar olabileceği yönündedir. Anadolu'da düz podyuma sahip anıt mezarların MÖ 4. yüzyılda Nereidler Anıtı ile başladığı ve bunu Limyra'daki Perikle Heroonu'nun takip ettiği bilinmektedir. Podyumlu anıt mezarlardan Nereidler Anıtı 6,90 x 10 m⁹⁵, Perikle Heroonu 7 x 10 m⁹⁶, Halikarnassos Maussolleionu 32,5 x 38,25 m⁹⁷, Knidos Aslanlı Mezar 12 x 12 m⁹⁸, Amphipolis Aslanlı Mezar 9,96 x 9,96 m⁹⁹, Kos/Pyli Charmyleion 9,50 x 7,70 m¹⁰⁰, Belevi Maussolleionu 30 x 30 m¹⁰¹, Ta Marmara Mezar Anıtı ise 12 x 12 m¹⁰² ölçülere sahiptir. Bu durum, Knidos'taki podyumlu yapının kesin olarak bilinen 251 cm genişliğindeki ölçüsünün, tapınak cepheli anıt mezar için oldukça küçük olduğunu göstermektedir.

Podyum düzenlemesinin görüldüğü diğer yapı tiplerinden biri de anıtlardır. Bunlar küçük boyutlu mezar anıtları olabileceği gibi, önemli kişileri onurlandırmak için düzenlenmiş heykel kaideleri ya da bir olayın anısına inşa edilen yapılar da olabilir. MÖ 335/34 yılında, Tanrı Dionysos'un onuruna düzenlenen müzik yarışmasını kazanan Atinalı Lysikrates ve Tanrı Dionysos için inşa edilen Lysikrates Anıtı, 295,1 x 297 cm ölçülerinde, 355 cm yüksekliğinde kare bir podyum üzerine inşa edilmiştir¹⁰³. Podyumun devamında yer alan tholos yapı, korinth başlıklı sütunlara sahiptir. Lysikrates Anıtı'nın podyum ölçülerinin Knidos taç bloklarına yakın olması, bu iki bloğun benzer bir yapı tipinde kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir¹⁰⁴.

95 Coupel – Demargne 1969; Childs – Demargne 1989.

96 Borchhardt 1976, 99-100; Borchhardt 1999, 46.

97 Waywell 1997, fig. 43-46.

98 Newton 1862, lev. 62-64; Newton 1863, 489-493; Krischen 1944, 173-181; Waywell 1980, 5-7; Fedak 1990, 78; Waywell 1998, 235-241; Gider-Büyüközer 2019, 118-120, fig. 11.

99 Roger 1939, 4-42, fig. 19; Palagia 2016, 377, fig. 26.2.

100 Schazmann 1934, 110-127, fig. 1; Fedak 1990, 82-83, fig. 103.

101 Praschniker – Theuer 1979, 11-20, fig. 5-11; Hoepfner 1993, fig. 10.

102 Wiegand 1902, 149-150, fig. 5-6; Fedak 1990, 87, fig. 110; Kader 1995, 202-205, fig. 1.7; Berns 2003, 24-26, 260, fig. 49.

103 Bauer 1977, 202-204, ek 7-8.

104 MÖ 4. yüzyılın 2. yarısında, önemli organizasyonlarda yarışma kazanan kişiler adına inşa edilen anıtların sayısında artış olmuştur (Wilson 2000, 215-217, dn. 54; Umholtz 2002, 285-286). Bunlardan özellikle Nikias Anıtı'nın heksastylos planlı dorik cephesi, bu tür anıtların görkemini ortaya koymaktadır (Dinsmoor 1910, 459-484, fig. 10). Knidosluların, Dor heksapolisini oluşturan diğer kentler

Nitekim, Knidos antik kentinde son yıllarda restorasyon çalışması tamamlanan Boulakrates Çeşmesi, kentte podyumlu yapıların var olduğunu gösteren en güzel örneklerden biridir¹⁰⁵. Liman Caddesi'nin doğu, Dionysos Tapınak Terası'nın batı sınırını oluşturan duvarın hemen önünde açığa çıkan çeşme yapısı 3 x 3 m ölçülerinde, kare planlıdır. Üç basamaklı alt yapının devamında, 75 cm yüksekliğindeki orthostat bloklarından oluşan podyum gövdesi ve üstte 15 cm yüksekliğinde, astragal ve kavettodan oluşan taç profili yer almaktadır. Yapı üstte yuvarlak planlı ve konik çatılıdır. D Kilisesi'nde devşirme malzeme olarak kullanılan taç bloklarının ölçüleri Lysikrates Anıtı ve Boulakrates Çeşmesi'ne yakın olsa da sözü edilen bu iki yapıda taç kısmından sonra yuvarlak planlı stylobat blokları yer almaktadır. Oysaki Knidos taç bloklarının üst yüzeyinde korunan izler, bu blokların üstüne dikdörtgen blokların yerleştirildiği yönünde ipuçları sunmaktadır. Bu nedenle taç bloklarının ait olabileceği yapı, podyum üstüne yerleştirilen tholostan ziyade kare ya da dikdörtgen planlı devam etmelidir.

Atina ile Peiraieus arasındaki Kallithea'da bulunan ve MÖ 4. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenen Nikeratos ile oğlu Polyksenos'un mezar anıtı, yüksekçe düz bir podyum üzerinde yükselmektedir¹⁰⁶. Podyumun üst kısmında yer alan Amazonomachy kabartmalı friz kuşağının varlığı, yapının Halikarnassos Maussolleionu'ndan esinlendiğini düşündürmektedir. Podyum üzerine yerleştirilen ionik naiskos ve bu naiskos içinde bulunan üç heykel, küçük boyutlu bir yapının nasıl tapınak cepheli düzenlemeye sahip olabileceğini göstermesi açısından önemlidir. Nitekim MÖ 4. yüzyılda Atina'da naiskos içine işlenen tekli, çiftli ve grup heykel ya da kabartmaların yaygın olduğu da göz önüne alındığında, Knidos'taki podyumlu yapının, küçük boyutlu naiskosu taşıyan bir anıt olabileceği de düşünülebilir. Rhodos Müzesi'nde korunan bir örnek, bu tip anıtların Knidos'un yakın çevresinde uzun yıllar tercih edildiğini göstermektedir¹⁰⁷. Kare bir podyum üzerinde yükselen yapı, ion başlıklı in antis sütunların sınırlandırdığı bir naiskos içine yerleştirilen heykele sahiptir. Yapının yüksek podyumu, kyma reversa ile kavettodan oluşan taç profili ile sonlandırılmıştır. Delos/Rheneia'daki Tertia Horaria Anıtı¹⁰⁸, Korinth başlıklı sütunlar tarafından taşınan dorik entablaturün devamındaki yüksek podyumu ve bu podyum üzerine yerleştirilmiş küçük boyutlu naiskosu ile bu tip anıtların yakın coğrafyadaki çeşitlemelerine güzel bir örnektir. Korinth başlıklı in antis sütunların sınırlandırdığı naiskos içinde, yüksek kabartma olarak yapılmış figürler yer almaktadır.

Antik dönemde heykellerin ya da heykel gruplarının yüksekçe podyum üzerinde yer aldığı bilinmektedir. Bunlara en güzel örnekler ise Pergamon Athena Kutsal Alanı'nda bulunan, 3 m çapında, 2,4 m yüksekliğindeki, olasılıkla üzerinde Athena Promakhos yontusunun yer aldığı Kaikos Anıtı, Galya ve Seleukos bronz savaş

ile birlikte Triopian Burnu'nda Apollon, Poseidon ve nympheler onuruna oyunlar düzenledikleri bilinmektedir. Dört yılda bir düzenlenen bu oyunlarda birinci olan yarışmacılar için kentte anıtlar inşa edilmiş olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Nitekim kentte yapılan kazılarda MÖ geç 4. yüzyıla ait, boksör olabilecek bir atlet heykelinin başı bulunmuştur (Love 1970, 152).

105 Doksanaltı v.d. 2018, 32, fig. 43.

106 Steinhauer 2001, 305-309, fig. 458-465; Palagia 2016, 376, fig. 26.1.

107 von Hesberg 1980, 46.

108 Couilloud 1974, 83-84, kat. no. 58, lev. 10, 13, 93.

grubunun sergilendiği düşünülen Büyük Attalid Anıtı ile I. Attalos'un portresini taşıyan Epigenes Anıtı'dır¹⁰⁹. Kutsal alan ayrıca sayısız başka askeri adakların yanı sıra Myron ve Praksiteles gibi sanatçıların heykellerini de içermektedir¹¹⁰. Atina Akropolisi'nde, biri Parthenon'un kuzeydoğu köşesinde, diğeri Propylaia'nın yakınında, iki anıt tespit edilmiştir¹¹¹. Yapılan rekonstrüksiyon çizimine göre anıt¹¹², üç basamaklı bir alt yapı üzerine yerleştirilmiş, yüksekçe bir dikdörtgen dikme gövdeden oluşmaktadır. Bu gövdenin bitimine, anta başlığı gibi düzenlenmiş taç kısmı yerleştirilmiş, en üstte ise bir heykel grubunun yer aldığı önerilmiştir. Sözü edilen bu örnek, grup heykeller için yapılmış, yüksek podyumlu ve zengin bezemeli taç kısmına sahip anıtların da var olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bu tip anıtlar ve heykel kaideleri Delphi ve Delos gibi Knidos'un etkileşim içinde olduğu kentlerde de oldukça yoğundur. Delos'ta son yıllarda yapılan çalışmalar, podyumlu anıtların ve heykel kaidelerinin çeşitliliğini ortaya koymuştur¹¹³. Bu veriler, Knidos'taki küçük boyutlu podyumun tekil ya da grup yontular için planlanmış olabileceğini de göstermektedir. Nitekim Knidos antik kenti Geç Klasik Dönem'den itibaren ünlü heykeltıraşların yontularına ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle antik dönemdeki kutsal alanlarda olduğu gibi, Knidos'taki üç tapınak terasında da tekil ya da grup heykellerin sergilendiği gösterişli kaidelerin varlığı olasıdır¹¹⁴.

Knidos'ta bulunan taç bloklarının ait olabileceği bir diğer yapı grubu da altarlardır. 2 numaralı bloğun varlığı, bu blokların Π formu bir altardan ziyade dikdörtgen formu altarlara ya da altarı taşıyan platform veya altar üzerine yerleştirilen sunu masaları için daha uygun olduğunu düşündürmektedir. Delphi Apollon Tapınağı'nın altarı, basamaklarla ulaşılan dikdörtgen bir sunu masasından oluşmaktadır. 2 x 8,56 m ölçülerindeki bu sunu masası kyma revesa ile kavetto profilinden oluşan taç kısmına sahiptir¹¹⁵. Kyrene'deki Apollon Tapınağı'nın altarı ile Agora'da yer alan Apollon altarı da Delphi ile benzer plan özelliklerine sahiptir¹¹⁶. Basamaklarla ulaşılan bu altarlarda, dar cephesi yaklaşık 2-2,5 m olarak belirlenen, dikdörtgen formu sunu masası yer almaktadır. Knidos'taki ikinci tapınak terasında yer alan Apollon Karneios altarı oldukça gösterişli¹¹⁷ iken, MÖ 4. yüzyılın 2. yarısında inşa edilen Dor Tapınağı'nın (Pembe Tapınak)¹¹⁸ altarının ne şekilde düzenlendiği henüz bilinmemektedir. Bunun

109 Schober 1936, 104-124; Kästner 2011, 185-187, 188, fig. 4; Queyrel 2016, 207-208, fig. 211.

110 Seaman 2016, 415.

111 Korres 2000; Kohl 2001, 247-252; Monaco 2010.

112 Korres 2000; Seaman 2016, fig. 28.6.

113 Herbin 2014; Herbin – Queyrel 2016, 267-319; Badoud v.d. 2016, 345-416; Herbin 2020.

114 Knidos'ta, Dionysos Tapınak Terasi'ndeki stoada, grimsi beyaz mermerden yapılmış, insan boyutlarının üzerinde bir kadın başı bulunmuş ve MÖ 4. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmiştir (Bruns-Özgan 2015, 137-138, fig. 1-2). Diğer eser Yuvarlak Tapınak Terasi'nin batısında bulunan, yine insan boyutları üzerinde bir Hygeia heykeldir. Paros mermerinden yapılan bu eser MÖ 3. yüzyıl başına tarihlendirilmiştir (Bruns-Özgan 2015, 139-140, fig. 3-4).

115 Stikas 1979, 479-500, fig. 7-9, 16.

116 Stucchi 1975, 29-31, fig. 17; 57-62, fig. 43-48.

117 Stampolidis 1984, 113-127; Bruns-Özgan 1995, 239-276.

118 Tapınağın tarihiyle ilgili kesin bir öneri yoktur. Genel olarak telaffuz edilen görüş, yapının Hellenistik Dönem'de inşa edildiğidir (Bruns-Özgan 2002, 60-61; Bankel 2004, 104; Bankel 2009, 2). W. Ehrhardt, tapınağın MÖ 2. yüzyılda inşa edildiğini düşünmektedir (Ehrhardt 2011, 54-55). Ancak Dorik mimari blokların stil özellikleri MÖ 4. yüzyılın 2. yarısına işaret etmektedir (Gider-Büyükozer 2013,

yanı sıra Knidos'taki tapınak teraslarında, farklı tanrı ve tanrıçalara adanmış bağımsız altar yapılarının var olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Knidos taç bloklarına işlenen bezeme şemasının Samos Heraionu'ndaki Rhoikos Altarı'nın dış cephesini çevreleyen korniş bloklarına benzerliği¹¹⁹, bu blokların da altarlarda kullanılmış olabileceği olasılığını düşündürmektedir.

Sidon yakınlarındaki Eshmun Kutsal Alanı'nda bulunan ve şekli nedeniyle "Eshmun Tribünü" olarak anılan anıt, sıra dışı tasarımı ile dikkati çekmektedir. Yüksek bir podyum üzerinde yer alan anıt, altarlara gibi Π formu düzenlenmiştir. Anıtın yüzeyi iki friz kuşağına bölünmüş, alttaki frizde dans eden nympheler, üstteki frizde ise tanrı ve tanrıçalar betimlenmiştir. Anıt en üstte, inci-makara dizisi, üst üste iki sıra ion kymationu ve meander frizinden oluşan taç kısmı ile sonlandırılmıştır. MÖ 4. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlendirilen bu anıt¹²⁰, özellikle taç profilinin bezeme şeması bakımından Knidos ile benzerdir. Her ne kadar elimizdeki veriler yetersiz olsa da Knidos'taki podyumun, "Eshmun Tribünü"nde olduğu gibi orthostat kısmında kabartmaların yer aldığı bir anıt, dikdörtgen planlı bir altar ya da altarı taşıyan bir platform olabileceği de göz ardı edilmemelidir.

Değerlendirme ve Sonuç

Knidos taç bloklarının bezeme şemasında görülen üst üste iki sıra ion kymationu, daha çok Arkaik ve Klasik Dönem'de yoğunlaşmış olmasına karşın, bu kombinasyon henüz Hellenistik Dönem yapılarında tespit edilmemiştir¹²¹. Bunun yanı sıra, MÖ 6. yüzyıldan itibaren Küçük Asya-ion tipi anta başlıklarında üç sıra ovolonun devamında yer alan kavetto profili, MÖ 5. yüzyıldan itibaren de tek sıra ovolo ile birlikte arşitrav, epikranitis, altar, orthostat ve heykel kaidelerinde taç profili olarak kullanılmıştır. Knidos taç bloklarında görülen, iki sıra ovolo ile kavettodan oluşan taç profilinin yanı sıra, kavettoya lotus-palmet bezemesinin işlendiği taç profili de MÖ 3. yüzyıl sonu-2. yüzyıl başına kadar bilinmemektedir. Tüm bu ilkler, Knidos taç bloklarını hem profil hem de bezeme şeması bakımından, şimdilik tek örnek olarak nitelendirmemize olanak tanımaktadır.

Ion kymationlarında görülen sertleşme ve keskin hatlar, daha çok Geç Klasik Dönem'den Hellenistik Dönem'e geçişin habercisi olarak kabul edilmektedir¹²² ancak bu özelliklerin tamamı MÖ 390-380 yıllarında inşa edilen Nereidler Anıtı'nda da görülmektedir. Yukarıda detaylıca ele alınan örneklerden de anlaşıldığı gibi, Knidos taç bloklarına işlenen ion kymationlarının stil özellikleri MÖ 4. yüzyılın başlarından itibaren geniş bir coğrafyada uygulanmış, ancak MÖ 300'lerden sonra özellikle yumurta-çanak ilişkisinde belirgin değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Erken örneklerde çanaklar arasına sıkıştırılan eşkenar dörtgen şeklindeki mızrak uçları ise MÖ 4. yüzyıl ortalarından itibaren tam formuna kavuşmuştur. Bu veriler doğrultusunda, Knidos taç bloklarına işlenen ion kymationunun MÖ 4. yüzyılın 2.

598-599; Gider-Büyüközer 2019, 106).

119 Rumscheid 1994, kat. no. 331, lev. 175.1-3.

120 Stucky 1993, 45-46.

121 Rumscheid 1994, 253-254.

122 Koçhan 1995, 70.

yarısındaki bir zaman dilimine ait olduğunu söyleyebiliriz.

Dörtlü şemanın uygulandığı anthemion, stilistik özellikleri bakımından MÖ 400 ile 325 yılları arasında tarihlenen örneklerle oldukça benzerdir. Anthemionun işlendiği kavetto profilinin dikey formu ve kavettonun, taçlandığı ovolodan daha yüksek işlenmiş olması, MÖ 4. yüzyıla işaret etmektedir. Bezemeler arasında görülen eksen simetrisinin ilk olarak MÖ 4. yüzyıl ortalarında uygulanmış olması ve anthemionun stil özelliklerinin Priene Athena Tapınağı'nda görülen stil değişimlerinden önceki bir tarihe işaret etmesi, Knidos taç bloklarına işlenen anthemionu MÖ 350 ile 325 yılları arasına tarihlenemeye olanak tanımaktadır. İon kymationlarındaki sertleşmeye karşın, anthemionda Klasik geleneklerin devam etmesi, lotus-palmetlerin yaşlı bir usta tarafından şekillendirilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bunun yanı sıra anthemionun bezeme şeması ve stilinin Batı Anadolu'dan ziyade adalardaki örneklerle yakın benzerliği, Knidos'un adalarla daha yoğun etkileşim içinde olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır.

Knidos'ta bulunan taç bloklarının boyutu, bunların podyumlu bir mezar yapısından ziyade bir anıta ait olabileceğini düşündürmektedir. Taç bloklarının devşirme malzeme olarak kullanıldığı D Kilisesi'nin Askeri Liman'ın hemen yanında, kentin en işlek caddesi olan Liman Caddesi'ne oldukça yakın bir konumda olması nedeniyle bu anıtın da kilisenin yakınlarında yer aldığı düşünülebilir. Çünkü burası aynı zamanda Knidos'un liman agorası olarak da bilinen Dionysos Tapınak Terası'nın¹²³ hemen batısındadır. Kilisenin kuzeybatısında ise Dor Tapınağı, Apollon Tapınağı ve Yuvarlak Tapınağın yer aldığı teraslar vardır. Antik dönemde agoralar, tapınak terasları, kutsal alanlar ve liman çevresi önemli anıtlara ev sahipliği yapmıştır. Bunun yanı sıra kutsal alanlarda da farklı tanrı ve tanrıçalara adanmış altarlara ya da naiskosların var olduğu bilinmektedir. Bu nedenle Knidos'taki taç bloklarının da kentin en işlek bölgesinde ya da kutsal alanlarından birinde yer alan bir anıta, bir altara ya da heykel kaidesine ait olabileceği düşünülmektedir.

Knidos antik kenti MÖ 4. yüzyılda daha modern bir kent planlaması olan hippodamik plana göre yeniden düzenlenmiş ve 4. yüzyılın 2. çeyreğinde ise kentin etrafı gösterişli surlarla çevrelenmiştir¹²⁴. Yenilenen kentte yapıların süslenmesi için Praksiteles, Skopas ve Bryaksis gibi dönemin ünlü sanatçıları Knidos'a davet edilmiş ve MÖ 4. yüzyıl ortalarında Praksiteles çıplak Aphrodite heykelini, Skopas Athena heykeli ile Dionysos heykelini, Bryaksis ise başka bir Dionysos heykelini yapmıştır¹²⁵. Demeter Kutsal Alanı'nda bulunan oturan Demeter yontusunun da Leokhares'e ait olabileceği düşünülmektedir¹²⁶. Tüm bu bilinen eserlerin yanı sıra, kentte bulunmuş heykel kaidelerindeki yazıtlardan da Attikalı sanatçıların MÖ 4. yüzyılın 2. yarısı ile MÖ 3. yüzyılın ilk yarısında Knidos'ta faaliyet gösterdikleri bilinmektedir¹²⁷. Kazı

123 Dionysos Tapınak Terası, kente ulaşan gemilerin demir attığı Ticaret Limanı'nın hemen kuzeyinde yer almaktadır. Bu nedenle kente deniz yoluyla gelenlerin ilk ulaştıkları kamusal alandır. Bu alanla ilgili değerlendirmeler ve öneriler için bk. Büyüközer 2012, 136-137; Büyüközer 2013, 146-147, fig. 8-11.

124 Büyüközer 2020, 165-206.

125 Bruns-Özgan 2019, 371.

126 Ashmole 1951, 13-25.

127 Bruns-Özgan 2005, 179-191; Bruns-Özgan 2015, 137-139; Bruns-Özgan 2019, 371.

çalışmalarında bulunan yontu parçalarının stilistik analizi de yine bu evrede kentte üretilen yontu ya da yontu gruplarının yoğunluğunu göstermektedir¹²⁸. Bu nedenle Knidos'taki podyumlu anıtta, dönemin heykeltıraşlarınca üretilen yontu ya da yontu gruplarının sergilenmesi de olasıdır.

Taç bloklarının bezeme şemasında görülen zengin dekorasyonun yanı sıra üst üste iki sıra ion kymationuna sahip sıra dışı tasarımı, bu blokların ait olduğu yapının önemini vurgulamaktadır. Hellenistik Dönem'den henüz örneği bilinmeyen bu bezeme şemasının en geç temsilcilerinden biri de Knidos taç bloklarıdır. Bu durum yapının Klasik örneklerden etkilendiğinin göstergesidir. Knidos'ta gelecekte yapılacak olan çalışmalar, MÖ 4. yüzyılın 3. çeyreğinde inşa edildiği düşünülen bu yapı hakkında daha fazla veri elde edilmesine olanak sağlayacaktır.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

Ashmole 1951	Ashmole, B., "Demeter of Cnidus", JHS 71, 13-28.
Badoud v.d. 2016	Badoud, N. – Fincker, M. – Moretti, J.-Ch., "Les monuments érigés à Délos et à Athènes en l'honneur de Ménodôros, pancratiaste et lutteur", BCH 139-140-1, 345-416.
Bammer 1968	Bammer, A., "Der Altar des jüngeren Artemisions von Ephesos", AA 1968-3, 400-423.
Bammer 1972a	Bammer, A., Die Architektur des jüngeren Artemision von Ephesos, Wiesbaden.
Bammer 1972b	Bammer, A., "Beobachtungen zur Ephesischen Architektur", AA 1972, 440-457.
Bankel 2004	Bankel, H., "Knidos. Das Triopion. Zur Topographie des Stammesheiligtums der dorischen Hexapolis", Macht Architectur, Architectur der Macht (ed. E.-L. Schwandner – K. Rheidt), Mainz am Rhein, 100-113.
Bankel 2009	Bankel, H., "Versatzmarken am Propylon des Heiligtums für Apollon Karneios in Knidos", Byzas 9, 1-19.
Baran 2010	Baran, A., Hekatomnidler Öncesinde Karia Mimarisi, Ankara. DOI: 10.1501/ankara-6455
Bauer 1977	Bauer, H., "Lysikratesdenkmal, Baubestand und Rekonstruktion", AM 92, 197-227.
Berns 2003	Berns, C., Untersuchungen zu den Grabbauten der frühen Kaiserzeit in Kleinasien, Asia Minor Studien 51, Bonn.
Bingöl 1985	Bingöl, O., Das ionische Normalkapitell in hellenistischer und römischer Zeit in Kleinasien, IstMitt-BH 20, Tübingen.
Borchhardt 1976	Borchhardt, J., Die Bauskulptur des Heroon von Limyra, Berlin.

128 Bruns-Özgan 1997, 99-104; Bruns-Özgan 2005, 179-191; Bruns-Özgan 2015, 137-139; Bruns-Özgan 2019, 369-383.

- Borchhardt 1999 Borchhardt, J., Limyra Zemuri Taşları: Likya Bölgesi'nde Limyra Antik Kenti'nin Gizemli Sularında Yapılan Arkeolojik Araştırmalar, İstanbul.
- Borchhardt 2001 Borchhardt, J., "Das Antenkapitell aus dem Palast vom Zêmuri", Ithakē: Festschrift für Jorg Schäfer zum 75. Geburtstag am 25. April 2001, Würzburg, 181-186.
- Brockmann 1968 Brockmann, A. D., Die Griechische Ante: Eine typologische Untersuchung. PhD. Diss., Universität Marburg, Marburg.
- Bruneau 1970 Bruneau, P., Recherches sur les cultes de Délos à l'époque hellénistique et à l'époque impériale, BEFAR 217, Paris.
- Bruns-Özgan 1995 Bruns-Özgan, Ch., "Fries eines hellenistischen Altars in Knidos", JdI 110, 239-276.
- Bruns-Özgan 1997 Bruns-Özgan, Ch., "Neufunde hellenistischer Skulpturen aus Knidos", Sculptors and Sculpture of Caria and the Dodecanese (ed. I. Jenkins – G. B. Waywell), London, 99-104.
- Bruns-Özgan 2002 Bruns-Özgan, Ch., Knidos Antik Kent Rehberi, Konya.
- Bruns-Özgan 2005 Bruns-Özgan, Ch., "Attische Bildhauer in Knidos", Meisterwerke. Internationales Symposium anlässlich des 150. Geburtstages von Adolf Furtwängler, Freiburg, 30. Juni- 3. Juli 2003 (ed. V. M. Strocka), München, 179-191.
- Bruns-Özgan 2015 Bruns-Özgan, Ch., "Hellenistic Sculptures and Workshops of Knidos", La sculpture greco-romaine en Asie Mineure. Synthèse et recherches recentes. Colloque international de Besangon 9 et 10 octobre 2014 (ed. S. Montel), Besançon, 137-146.
- Bruns-Özgan 2019 Bruns-Özgan, Ch., "Signaturen einheimischer und ausländischer Bildhauer in Knidos", Mnemes Kharin. Filiz Dönmez-Öztürk Anısına Makaleler (ed. B. Öztürk – H. S. Öztürk – K. Eren – B. B Aykanat – H. Azeri), İstanbul, 369-383.
- Buschor 1957 Buschor, E., "Altsamischer Bauschmuck", AM 72, 1-34.
- Büyüközer 2012 Büyüközer, A., Knidos Limanları, Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Büyüközer 2013 Büyüközer, A., "Knidos'un Kent Planlamasında Limanların Yeri ve Kentle İlişkisi", Prof. Dr. Kamil Levent Zoroğlu'na Armağan (ed. M. Tekocak), İstanbul, 139-154.
- Büyüközer 2020 Büyüközer, A., "Knidos Kent Surları: Kap Krio Savunma Sistemi ve 56 Numaralı Kule (?)", Olba XXVIII, 165-206.
- Childs – Demargne 1989 Childs, W. A. P. – Demargne, P., Le Monument des Nereides. Fouilles de Xanthos 8, Paris.
- Cook – Plommer 1966 Cook, J. M. – Plommer, W. H., The Sanctuary of Hemitheia at Kastabos, Cambridge.
- Couilloud 1974 Couilloud, M.-T., Les Monuments Funéraires De Rhénée, Délos 30, Paris.
- Coupel – Demargne 1969 Coupel, P. – Demargne, P., Le Monument des Néréides: l'architecture, Fouilles de Xanthos 3, Paris.
- Courby 1931 Courby, F., Les temples d'Apollon, Délos 12, Paris.
- Doksanaltı v.d. 2016 Doksanaltı, E. M. – Sevmen, D. – Karaoğlan, İ. – Özgan, Ch. – Aslan, E.,

- “Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2014”, KST 37-3, 57-82.
- Doksanaltı v.d. 2018 Doksanaltı, E. M. – Karaoğlan, İ. – Tozluca, D. O., Knidos. Denizlerin Buluştuğu Kent, Ankara.
- Drerup 1954 Drerup, H., “Pytheos und Satyros, Die Kapitelle des Athenatempels von Priene und des Maussoleums von Halikarnassos”, JdI 69, 1-31.
- Erder 1967 Erder, C., Hellenistik Devir Anadolu Mimarisinde Kyma Rekta – Kyma Reversa, Ankara.
- Ehrhardt 2011 Ehrhardt, W., “Knidische Sakralbezirke im Hellenismus”, Kölner und Bonner Archaeologica, Kuba 1, 49-64.
- Fedak 1990 Fedak, J., Monumental Tombs of the Hellenistic Age. A Study of Selected Tombs from the Pre-classical to the Early Imperial Era, Toronto.
- Ganzert 1983 Ganzert, J., “Zur Entwicklung lesbischer Kymationformen”, JdI 98, 123-202.
- Gider-Büyükozer 2013 Gider-Büyükozer, Z., Karia Bölgesi Dor Mimarisi, Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Gider-Büyükozer 2019 Gider-Büyükozer, Z., “Anadolu Dor Mimarisi: MÖ 4. Yüzyıl”, Arkhaia Anatolika 2, 102-165. DOI: 10.32949/Arkhaia.2019.10
- Gruben 1982 Gruben, G., “Naxos und Paros. Vierter Vorläufiger Bericht über die Forschungskampagnen 1972-1980”, AA 1982, 159-195.
- Gruben 1997 Gruben, G., “Naxos und Delos. Studien zur archaischen Architektur der Kykladen”, JdI 112, 261-416.
- Hahland 1964 Hahland, W., “Didyma im 5. Jahrhundert v. Chr.”, JdI 79, 142-240.
- Held – Wilkening-Aumann 2015
 Held, W. – Wilkening-Aumann, Ch., “Vom Karischen Bund zur Griechischen Polis. Archäologischer Survey in Bybassos und Kastabos auf der Karischen Chersones”, Urbane Strukturen und bürgerliche Identität im Hellenismus, Die hellenistische Polis als Lebensform 5 (ed. A. Matthaei – M. Zimmermann), Heidelberg, 74-98.
- Held 2015 Held, W., “Hemithea von Kastabos. Eine karische Heilgöttin, ihr Kultbild und ihre Schwestern”, Turm und Tor. Siedlungsstrukturen in Lykien und benachbarten Kulturlandschaften, Akten des Gedenkkolloquiums für Thomas Marksteiner, Forschungen in Limyra 7 (ed. B. Beck-Brandt v.d.), Wien, 179-194.
- Hellström 1994 Hellström, P., “Architecture. Characteristic building-types and particularities of style and techniques. Possible implications for Hellenistic Architecture”, Halicarnassian Studies I: Hekatomnid Caria and the Ionian Renaissance (ed. J. Isager), Odense, 36-57.
- Hellström 1997 Hellström, P., “Sculpture from Labraynda”, Sculptors and Sculpture of Caria and the Dodecanese (ed. I. Jenkins – G. B. Waywell), London, 109-113.
- Hellström – Blid 2019 Hellström, P. – Blid, J., Labraunda 5: The Andrones, Stockholm.
- Hellström – Blid 2021 Hellström, P. – Blid, J., “Anta construction and design in the Hekatomnid building programme”, Karia and the Dodekanese: Cultural interrelations in the south-eastern Aegean ca. 500 BC-AD 500 (ed. P. Pedersen – B. Poulsen), Oxford, 107-119.

- Hellström – Thieme 1981 Hellström, P. – Thieme, T., “The Androns at Labraunda. A Preliminary account of their architecture”, *MedmusB* 16, 58-74.
- Hellström – Thieme 1982 Hellström, P. – Thieme, T., *Labraunda Swedish Excavations and Researches, Vol.1.3: The Temple of Zeus*, Stockholm.
- Herbin 2014 Herbin, Fr., “Les monuments votifs et honorifiques du sanctuaire d’Apollon à Délos: évolution topographique et typologique (314–69 av. J.-C.)”, *Polis und Porträt. Standbilder als Medien der öffentlichen Repräsentation im hellenistischen Osten* (ed. J. Griesbach), Wiesbaden, 21-187.
- Herbin 2020 Herbin, Fr., *Le Sanctuaire d’Apollon à Délos Tome II. Les monuments votifs et honorifiques (sans toit)*, Délos 45, Paris.
- Herbin – Queyrel 2016 Herbin, Fr. – Queyrel, Fr., *Les monuments attalides du Dromos à Délos (I): la « base des Galates »*, *BCH* 139-140/1, 267-319.
- von Hesberg 1980 von Hesberg, H., *Konsolengeisa des Hellenismus und der frühen Kaiserzeit*, *RM* 24, Mainz.
- Hoepfner 1984 Hoepfner, W., “ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ. Ein Beitrag zur frühen hellenistischen Architektur”, *AM* 99, 353-364.
- Hoepfner 1993 Hoepfner, W., “Zum Mausoleum von Belevi”, *AA* 1993, 111-123.
- Hope Simpson – Lazenby 1970 Hope Simpson, R. – Lazenby, J. F., “Notes from the Dodecanese II”, *BSA* 65, 47-77.
- Jacopi 1932 Jacopi, G., “Il tempio e il teatro di Apollo Eretimeo”, *CIRh* II, 77-116.
- Jenkins 2006 Jenkins, I., *Greek Architecture and Its Sculpture*, London.
- Jeppesen 1955 Jeppesen, K., *Labraunda Swedish Excavations and Researches, Vol.1.1: The Propylaea*, Lund.
- Kader 1995 Kader, I., “Heroa und Memorialbauten”, *Stadt und Bürgerbild im Hellenismus* (ed. M. Wörle – P. Zanker), München, 199-229.
- Kästner 2011 Kästner, V., “Das Heiligtum der Athena”, *Pergamon. Panorama der antiken Metropole, Katalog Ausstellung Antikensammlung der Staatlichen Museen zu Berlin* (ed. R. Grüssinger – V. Kästner – A. Scholl), Berlin, 185-193.
- Koçhan 1995 Koçhan, N., *Hellenistik Çağ Anadolu Mimarisinde Lotus-Palmet ve Yumurta Bezekleri*, Erzurum.
- Koenigs 1999 Koenigs, W., “The Temple of Athena Polias at Priene: Doric Architecture in the Guise of Ionic?”, *Appearance and Essence Refinements of Classical Architecture: Curvature, Proceedings of the Second Williams Symposium on Classical Architecture held at the University of Pennsylvania, Philadelphia April 2-4, 1993* (ed. L. Haselberger), Philadelphia, 139-153.
- Kohl 2001 Kohl, M., “La Genèse du portique d’Attale II: Origine et sens des singularités d’un bâtiment construit dans le cadre de la nouvelle organisation de l’agora d’Athènes au IIe siècle av. J.-C.”, *Constructions Publiques et Programmes Édilitaires en Grèce* (ed. J-Y. Marc – J.-Ch. Moretti), *BCH Suppl.* 39, Paris, 237-266.
- Koldewey 1890 Koldewey, R., *Die Antiken Baureste der Insel Lesbos*, Berlin.

- Korres 2000 Korres, M., “Αναθηματικά και τιμητικά τέθηρπα στην Αθήνα και τους Δελφούς”, *Delphes cent ans après la Grande fouille* (ed. A. Jacquemin), BCH Suppl. 36, Paris, 293-329.
- Kökdemir 2012 Kökdemir, G., “Kyme (1952-1982/1984)”, DTCF 75. Yıl Armağani, Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (ed. O. Bingöl – A. Öztan – H. Taşkıran), Anadolu/Anatolia Ek Dizi - Supplements III-2, Ankara, 383-386.
- Krischen 1923 Krischen, F., “Jonische Bauten Kleinasiens und der Aufbau des Mausoleums von Halikarnass”, Bjb 128, 1-19.
- Krischen 1944 Krischen, F., “Löwenmonument und Maussolleion”, RM 59, 173-181.
- Lethaby 1908 Lethaby, W. R., *Greek Buildings Represented by Fragments in the British Museum*, London.
- Love 1970 Love, I. C., “A Preliminary Report of the Excavations at Knidos, 1969”, AJA 74-2, 149-155.
- Love 1972 Love, I. C., “A Preliminary Report of the Excavations at Knidos, 1971”, AJA 76-4, 393-405.
- Love 1973a Love, I. C., “Excavations at Knidos 1971”, TAD 20-2, 97-142.
- Love 1973b Love, I. C., “A Preliminary Report of the Excavations at Knidos, 1972”, AJA 77-4, 413-424.
- Love 1978 Love, I. C., “A Brief Summary of Excavations at Knidos 1967-1973”, *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology*, Vol. II, Ankara, 1111-1133.
- Mendel 1912 Mendel, G., *Catalogue des Sculptures Grecques, Romaines et Byzantines du Musees Imperiaux Ottomans I*, İstanbul.
- Monaco 2010 Monaco, M. C., “Il monumento di Eumene II/Agrrippa.”, *Topografia di Atene: Sviluppo urbano e monumenti dalle origini al III secolo d.C.* Vol. I (ed. E. Greco – F. Longo – M. C. Monaco v.d.), Athens, 78-80.
- Moretti 2015 Moretti, J.-Ch., “L’architecture publique à Délos au III e s. a.C.”, *L’architecture monumentale grecque au IIIe siècle a.C.* (ed. J. des Courtils), Bordeaux, 83-115.
- Müller-Wiener 1977/78 Müller-Wiener, W., “Milet 1973-1975. Michaeliskirche und Dionysos-Tempel. Baubefunde und Phasengliederung”, *IstMitt* 27/28, 94-103.
- Müller-Wiener 1979 Müller-Wiener, W., “Milet 1977. Vorbericht über die Arbeiten des Jahres 1977”, *IstMitt* 29, 161-207.
- Müller-Wiener 1986 Müller-Wiener, W., *Milet 1899-1980. Ergebnisse, Probleme und Perspektiven einer Ausgrabung*, *IstMitt-BH* 31, Tübingen.
- Newton 1862 Newton, C. T., *A History of Discoveries at Halicarnassus, Cnidus and Branchidae*, Vol. I-Plates, London.
- Newton 1863 Newton, C. T., *A History of Discoveries at Halicarnassus, Cnidus and Branchidae*, Vol. II, Part II, London.
- Öztürk 2016 Öztürk, F., *İzmir Arkeoloji Müzesi’nde Korunan Larisa (buruncuk) Kökenli Taş Mimari Eserler*, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Palagia 2016 Palagia, O., “Commemorating the Dead: Grave Markers, Tombs, and Tomb

- Paintings, 400-30 BCE", *A Companion to Greek Architecture* (ed. M. M. Miles), Oxford, 374-389.
- Paton – Stevens 1927 Paton, J. M. – Stevens, G. Ph., *The Erechtheum*, Cambridge.
- Pedersen 1983 Pedersen, P., "Zwei Ornamentierte Säulenhäuse aus Halikarnassos", *JdI* 98, 87-121.
- Pfrommer 1986 Pfrommer, M., "Bemerkungen zum Tempel von Messa auf Lesbos", *IstMitt* 36, 77-94.
- Pfrommer 1987 Pfrommer, M., "Überlegungen zur Baugeschichte des Naikos im Apollontempel zu Didyma", *IstMitt* 37, 145-185.
- Pfrommer 1989 Pfrommer, M., "Zum Fries des Dionysostempels von Milet", *IstMitt* 39, 433-439.
- Praschniker – Theuer 1979
Praschniker, C. – Theuer, M., *Das Mausoleum von Belevi, Ephesos VI*, Wien.
- Queyrel 2016 Queyrel, Fr., *La sculpture hellénistique. Formes, thèmes et fonctions*, Paris.
- Roger 1939 Roger, J., "Le Monument au lion d'Amphipolis", *BCH* 63, 4-42.
- Ruggendorfer 2016 Ruggendorfer, P., *Das Mausoleum von Belevi: Archäologische Untersuchungen zu Chronologie, Ausstattung und Stiftung, Ephesos VI/2*, Wien.
- Rumscheid 1994 Rumscheid, F., *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus I-II*, Mainz.
- Schazmann 1932 Schazmann, P., *Kos I: Asklepieion. Baubeschreibung und Baugeschichte*, Berlin.
- Schazmann 1934 Schazmann, P., "Das Charmyleion", *JdI* 49, 110-127.
- Schede 1934 Schede, M., "Heiligtümer in Priene", *JdI* 49, 97-103.
- Schober 1933 Schober, A., *Der Fries des Hekateions von Lagina*, *IstForsch* 2, Baden.
- Schober 1936 Schober, A., "Das Gallierdenkmal Attalos I. in Pergamon", *RM* 5, 104-124.
- Seaman 2016 Seaman, K., "Pergamon and Pergamene Influence", *A Companion to Greek Architecture* (ed. M. M. Miles), Oxford, 406-423.
- Shoe 1936 Shoe, L. T., *Profiles of Greek Mouldings*, Cambridge.
- Shoe 1950 Shoe, L. T., "Greek Mouldings of Kos and Rhodes", *Hesperia* 19-4, 338-369.
- Skarlatidou 2006 Skarlatidou, E., "Eléments d'architecture monumentale d'Abdère", *BCH* 130, 117-142.
- Smith 1900 Smith, A. H., *A Catalogue of Sculpture in the Department of Greek and Roman Antiquities British Museum, Vol. II*, London.
- Stampolidis 1984 Stampolidis, N. C., "Der Nymphenaltar in Knidos und der Bildhauer Theon aus Antiochia", *AA* 1984, 113-127.
- Steinhauer 2001 Steinhauer, G., *To Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιώς*, Athens.
- Stikas 1979 Stikas, E., "La restauration de l'autel d'Apollon à Delphes", *BCH* 103-2, 479-500.
- Stillwell 1933 Stillwell, R., "Architectural Studies", *Hesperia* 2-2, 110-148.
- Stucchi 1975 Stucchi, S., *Architettura cirenaica*, Roma.
- Stucky 1993 Stucky, R. A., "Lykien-Karien-Phönizien: Kulturelle Kontakte Zwischen

- Kleinasien und der Levante”, Akten des II. Internationalen Lykien – Symposions, Wien, 6-12 Mai 1990 (ed. J. Borchhardt – G. Dobessch), Wien, 261-268.
- Touchais 1979 Touchais, G., *Chronique des fouilles et découvertes archéologiques en Grèce en 1978*”, BCH 103-2, 527-615.
- Tölle-Kastenbein 1974 Tölle-Kastenbein, R., *Das Kastro Tigani. Die Bauten und Funde griechischer, römischer und byzantinischer Zeit, Samos XIV*, Bonn.
- Umholtz 2002 Umholtz, G., “Architraval Arrogance? Dedicatory Inscriptions in Greek Architecture of the Classical Period”, *Hesperia* 71-3, 261-293.
- Voigtländer 1975 Voigtländer, W., *Der jüngste Apollontempel von Didyma*, IstMitt-BH 14, Tübingen.
- Waywell 1980 Waywell, G. B., “Mausolea in South-West Asia Minor”, *Yayla* 3, 5-11.
- Waywell 1997 Waywell, G. B., “The Sculptures of the Mausoleum at Halicarnassus”, *Sculptors and Sculpture of Caria and the Dodecanese* (ed. I. Jenkins – G. B. Waywell), London, 60-65.
- Waywell 1998 Waywell, G. B., “The Lion from the Lion Tomb at Cnidus”, *Regional Schools in Hellenistic Sculpture* (ed. O. Palagia – W. Coulson), Oxford, 235-241.
- Wiegand 1902 Wiegand, Th., “Zweiter vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen der königlichen Museen zu Milet”, *AA* 1902, 147-150.
- Wiegand – Schrader 1904 Wiegand, Th. – Schrader, H., *Priene*, Berlin.
- Will 1955 Will, E., *Le Dodekathéon, Delos XXII*, Paris.
- Wilson 2000 Wilson, P., *The Athenian Institution of the Khoregia: The Chorus, the City and the Stage*, Cambridge.
- Woysch-Méautis 1982 Woysch-Méautis, D., *La représentation des animaux et des êtres fabuleux sur les monuments funéraires grecs : de l'époque archaïque à la fin du IVe siècle av. J.-C.*, Lausanne.
- Yavis 1949 Yavis, C. G., *Greek Altars, Origins and Typology, Including the Minoan-Mycenaean Offertory Apparatus: an Archaeological Study in the History of Religion*, St. Louis.
- Yaylali 1976 Yaylali, A., *Der Fries des Artemisions von Magnesia am Mäander*, IstMitt-BH 15, Wasmuth.

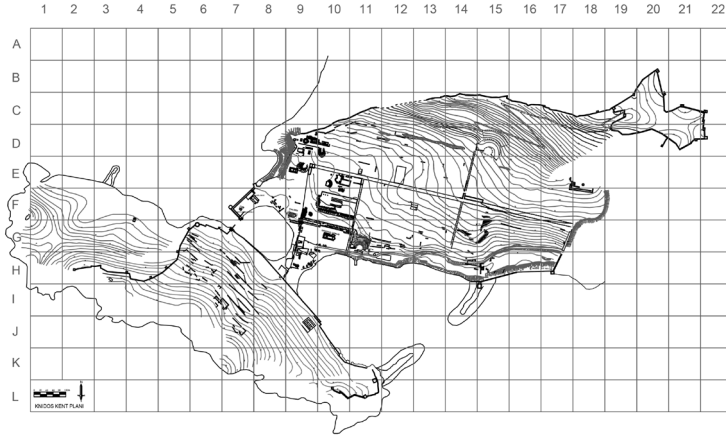

Fig. 1 Knidos kent planında D Kilisesi'nin yeri (*Knidos Kazı Arşivi*).

Fig. 2 Eşik taşı olarak kullanılan taç bloklarının alt yüzeyi.

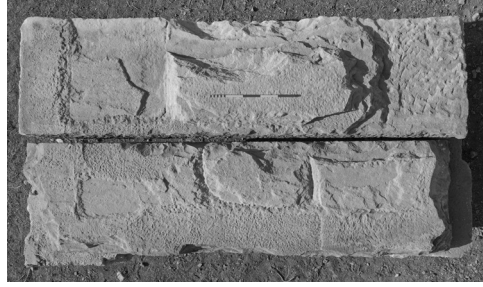

Fig. 3 Taç bloklarının üst yüzeyi.

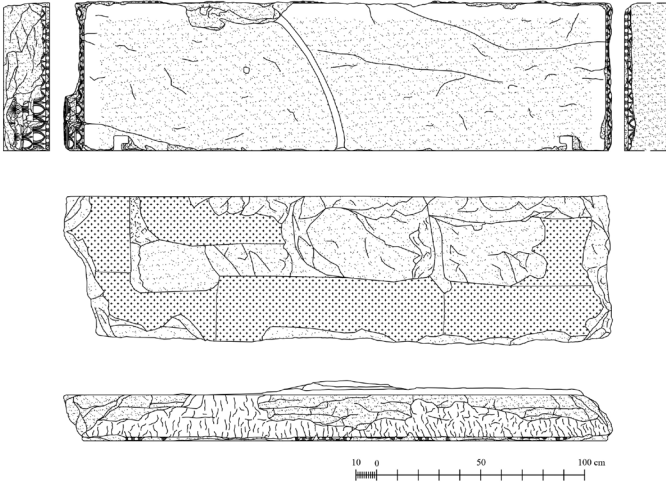

Fig. 4 1 numaralı bloğun çizimi.

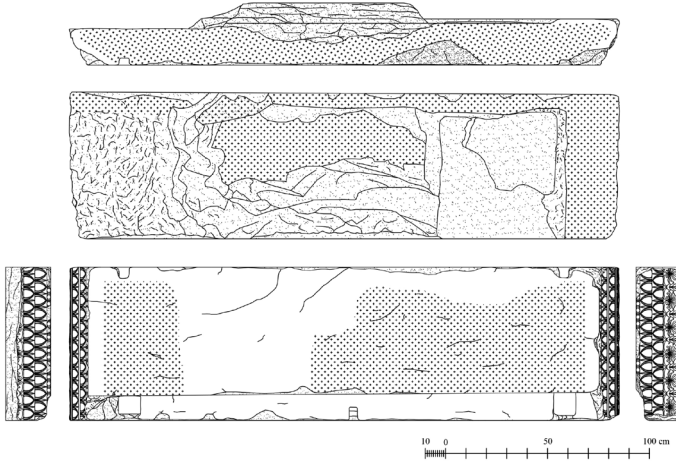

Fig. 5 2 numaralı bloğun çizimi.

Fig. 6 2 numaralı taç bloğunun korunan yan yüzü

Fig. 7 Taç bloğunun bezeme şeması

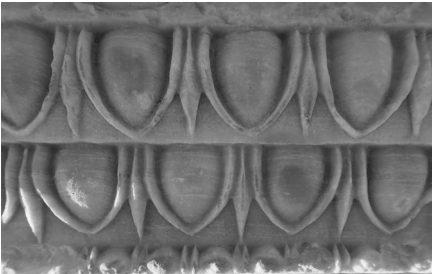

Fig. 8 Batı cephedeki ion kymationu

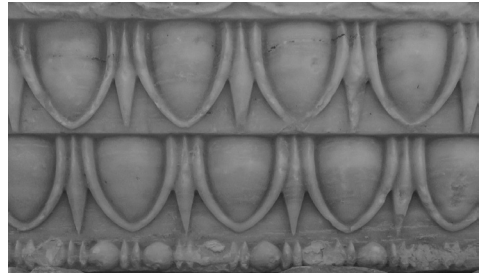

Fig. 9 Doğu cephedeki ion kymationu

Fig. 10 Anthemion detay

Fig. 11 Anthemion detay

Fig. 12 1 numaralı bloğun cephesinin restitüsyon çizimi

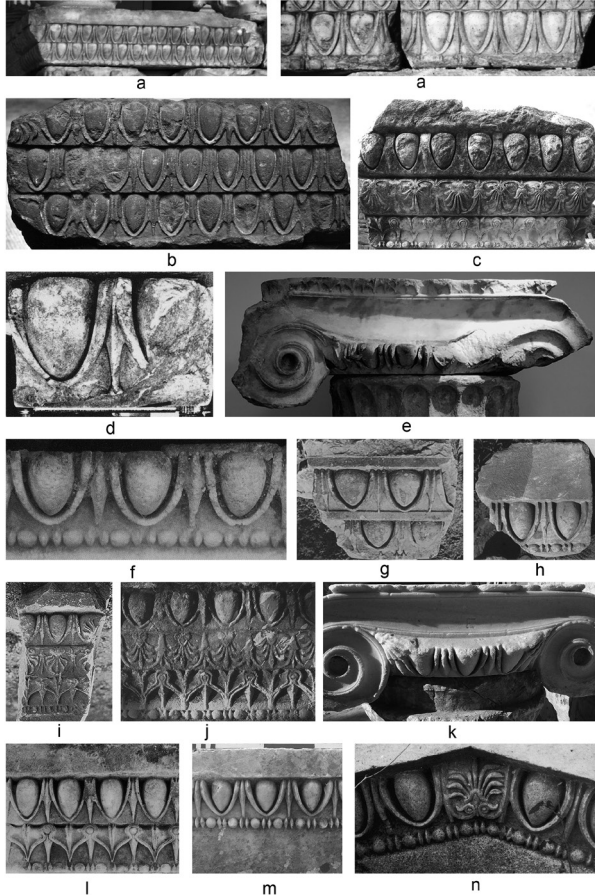

Fig. 13 Benzer stil özelliklerine sahip ion kymationu örnekleri

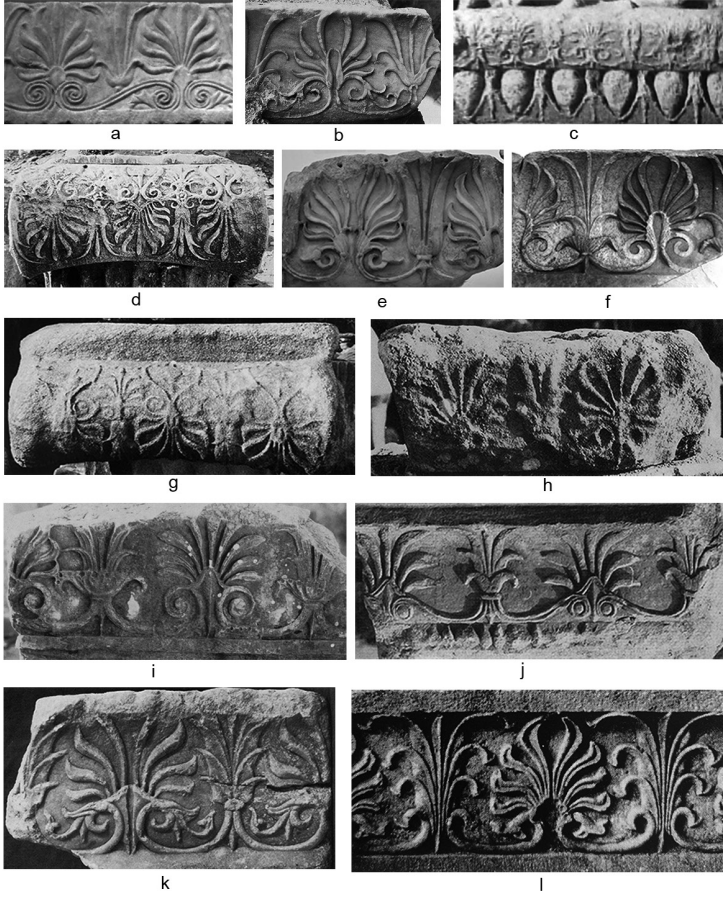

Fig. 14 Benzer stül özelliklerine sahip anthemion örnekleri